

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»

Бізнес-технології та економіки
(повне найменування факультету)

Кафедра бізнесу та управління
(повне найменування кафедри)

Пояснювальна записка

до дипломного проєкту (роботи)

Бакалавр

(ступінь вищої освіти)

на тему Оцінка основних фінансово-економічних
(назва теми)
показників суб'єкта господарювання

Виконав(ла): студент(ка) 4 курсу, групи БІЕ-1211

Спеціальності 076 Підприємство,
(код і найменування спеціальності)

торівля та біржова діяльність

Освітня програма (спеціалізація)

Економіка бізнесу

Молорка А.Р.

(ПРИЗВИЩЕ та ініціали)

Керівник Левченко Н.М.

(ПРИЗВИЩЕ та ініціали)

Рецензент Карпенко А.В.

(ПРИЗВИЩЕ та ініціали)

Форма № 25

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»

Факультет Бізнес-технологій та економіки
Кафедра Бізнесу та управління
Ступінь вищої освіти бакалавр
Спеціальність 076 Підприємництво, торівля та біржова діяльність
(код і найменування)
Освітня програма (спеціалізація) економіка бізнесу
(назва освітньої програми (спеціалізації))

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри Бізнесу та управління Ткаченко А.М.
« » 20 року

З А В Д А Н Н Я
НА ДИПЛОМНИЙ ПРОЄКТ (РОБОТУ) СТУДЕНТА(КИ)

Клюшки Анастасії Романівни
(ПРИЗВИЩЕ, ім'я, по батькові)

1. Тема проєкту (роботи) Оцінка основних фінансово-економічних показників суб'єкта господарювання

керівник проєкту (роботи) д.н. держ. упр. проєкт. Левченко Т.М.
(науковий ступінь, вчене звання, ПРИЗВИЩЕ, ім'я, по батькові)

затверджені наказом закладу вищої освіти від «04» квітня 2025 року № 146

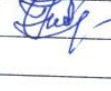
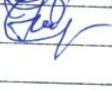
2. Строк подання студентом проєкту (роботи) 12.06.2025

3. Вихідні дані до проєкту (роботи) законодавчі та нормативні правові акти, наукові джерела, статистична звітність ПАТ „Рармак“

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) Теоретичні основи аналізу фінансово-економічних показників, діагностика фінансово-економічного стану підприємства, шляхи покращення фінансово-економічних показників

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень, кількість слайдів, плакатів)

6. Консультанти розділів проєкту (роботи)

Розділ	ПРИЗВИЩЕ, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	прийняв виконання завдання
1	Левченко Н.М. д.и.г.н. держ. упр. проф.		
2	Левченко Н.М. д.и.г.н. держ. упр. проф.		
3	Левченко Н.М. д.и.г.н. держ. упр. проф.		

7. Дата видачі завдання « 28 » квітня 2025 року.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломного проєкту (роботи)	Строк виконання етапів проєкту (роботи)	Примітки
1	Опрацювання наукових джерел	02.05.25	
2	Стягання та узгодження плану	09.05.25	
3	Написання 1 розділу роботи	23.05.25	
4	Написання 2 розділу роботи	30.05.25	
5	Написання 3 розділу роботи	06.06.25	
6	Формулювання роботи	11.06.25	
7	Перевірка на плагіат	12.06.25	
8	Проходження морфоконтролю	16.06.25	
9	Рецензування	16.06.25	

Студент(ка)

 Анаїсія Холодочка
(підпис) (Ім'я ПРИЗВИЩЕ)

Керівник проєкту (роботи)

 Левченко Н.М.
(підпис) (Ім'я ПРИЗВИЩЕ)

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ	9
1.1. Сутність та класифікація основних економічно фінансових показників.	9
1.2. Методи оцінки фінансово-економічного стану.....	16
1.3. Джерела інформації для аналізу	28
РОЗДІЛ 2. ДІАГНОСТИКА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА	40
2.1. Коротка характеристика підприємства	40
2.2. Аналіз фінансових показників.....	44
2.3. Оцінка економічних показників.....	60
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ	77
3.1. Проблеми, виявлені в ході дослідження	77
3.2. Очікуваний ефект від впровадження заходів	80
3.3. Основні напрямки фінансово економічних показників.....	84
ВИСНОВКИ.....	91
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	94

ВСТУП

Сучасні умови господарювання, що характеризуються високою динамічністю та невизначеністю економічного середовища, вимагають від підприємств постійного моніторингу та аналізу фінансово-економічних показників діяльності. Особливої актуальності це набуває для фармацевтичної галузі України, яка демонструє стабільне зростання навіть у кризові періоди та має стратегічне значення для національної економіки й системи охорони здоров'я. Ефективність функціонування фармацевтичних підприємств безпосередньо впливає на забезпечення населення життєво необхідними лікарськими засобами, що особливо гостро проявилось під час пандемії COVID-19 та в умовах воєнного стану.

Комплексна оцінка фінансово-економічних показників діяльності суб'єкта господарювання є необхідною передумовою для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності, забезпечення фінансової стійкості та реалізацію стратегічних цілей розвитку підприємства. Своєчасне виявлення проблемних аспектів діяльності та розробка заходів щодо їх усунення дозволяють оптимізувати бізнес-процеси, підвищити ефективність використання наявних ресурсів та забезпечити сталий розвиток підприємства у довгостроковій перспективі.

Проблематика оцінки та аналізу фінансово-економічних показників діяльності підприємств знайшла відображення у працях багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців. Теоретичні основи фінансового аналізу та методичні підходи до оцінки фінансового стану підприємств досліджували такі вчені, як І.О. Бланк, Ф.Ф. Бутинець, Є.В. Мних, О.В. Павловська, А.М. Поддєрьогін, Г.В. Савицька, О.О. Терещенко, Ю.С. Цал-Цалко, В.В. Бобиль, О.М. Тридід. Серед зарубіжних науковців вагомий внесок у розвиток теорії та практики фінансово-економічного аналізу зробили Е. Альтман, Р. Брейлі, Ю. Бригхем, Л. Гапенські, Дж.К. Ван Хорн, Р. Каплан, Д. Нортон, Ж. Рішар, Дж. Сігел, Д. Шим та інші.

Незважаючи на значну кількість наукових праць з даної проблематики, питання оцінки фінансово-економічних показників діяльності фармацевтичних підприємств в умовах нестабільного економічного середовища потребують подальшого дослідження. Особливо актуальним є розроблення комплексного підходу до аналізу фінансово-економічних показників з урахуванням галузевої специфіки фармацевтичних підприємств та обґрунтування практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності їх діяльності в сучасних умовах.

Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю удосконалення методичних підходів до оцінки фінансово-економічних показників діяльності фармацевтичних підприємств з метою забезпечення їх сталого розвитку в умовах економічної нестабільності. Фармацевтична галузь України характеризується високою конкуренцією, значними капіталовкладеннями у науково-дослідну діяльність та виробництво, а також жорсткими регуляторними вимогами, що обумовлює потребу у постійному моніторингу фінансово-економічних показників та своєчасному реагуванні на зміни внутрішнього та зовнішнього середовища.

ПАТ "Фармак" як лідер фармацевтичного ринку України та один із найбільших експортерів лікарських засобів становить особливий інтерес для дослідження. Підприємство демонструє стабільне зростання фінансових показників, активно інвестує у розширення виробничих потужностей та науково-дослідну діяльність, впроваджує інноваційні технології та сучасні методи управління. Водночас, в умовах загострення конкуренції на внутрішньому та зовнішніх ринках, волатильності валютних курсів та зростання вартості енергоносіїв, виникає необхідність у комплексній оцінці фінансово-економічних показників діяльності підприємства та розробці рекомендацій щодо підвищення ефективності його функціонування.

Метою кваліфікаційної роботи є теоретичне обґрунтування та розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення методичних підходів до оцінки фінансово-економічних показників діяльності фармацевтичного підприємства на прикладі ПАТ "Фармак".

Відповідно до поставленої мети в кваліфікаційній роботі визначено такі завдання:

- 1.) дослідити теоретичні основи та методичні підходи до оцінки фінансово-економічних показників діяльності підприємства;
- 2.) систематизувати показники оцінки фінансового стану та економічної ефективності діяльності підприємства;
- 3.) проаналізувати особливості функціонування фармацевтичних підприємств в сучасних умовах господарювання;
- 4.) надати організаційно-економічну характеристику ПАТ "Фармак";
- 5.) здійснити аналіз фінансових показників діяльності ПАТ "Фармак";
- 6.) оцінити економічну ефективність діяльності ПАТ "Фармак";
- 7.) виявити основні проблеми та резерви підвищення ефективності діяльності досліджуваного підприємства;
- 8.) розробити практичні рекомендації щодо покращення фінансово-економічних показників діяльності ПАТ "Фармак";
- 9.) обґрунтувати економічну ефективність запропонованих заходів.

Об'єктом дослідження є процес оцінки фінансово-економічних показників діяльності фармацевтичного підприємства.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та практичні аспекти оцінки фінансово-економічних показників діяльності ПАТ "Фармак".

У процесі дослідження використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів: діалектичний та системний підходи – для дослідження теоретичних основ оцінки фінансово-економічних показників діяльності підприємства; методи аналізу і синтезу – для визначення сутності та складових фінансово-економічного аналізу; методи індукції та дедукції – для формування висновків щодо стану та перспектив розвитку фармацевтичної галузі; економіко-статистичні методи – для аналізу динаміки та структури фінансово-економічних показників; коефіцієнтний аналіз – для оцінки фінансового стану підприємства; методи порівняльного аналізу – для зіставлення фактичних показників з нормативними значеннями та галузевими стандартами; графічний

метод – для наочного представлення результатів дослідження; метод SWOT-аналізу – для виявлення сильних і слабких сторін, можливостей і загроз у діяльності підприємства; методи економіко-математичного моделювання – для прогнозування фінансово-економічних показників та обґрунтування ефективності запропонованих заходів.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативно-правові акти України, офіційні статистичні дані Державної служби статистики України, аналітичні матеріали Державної служби України з лікарських засобів та контролю за наркотиками, фінансова та нефінансова звітність ПАТ "Фармак", наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених, матеріали науково-практичних конференцій, періодичних видань, інтернет-ресурси.

Практична значущість отриманих результатів полягає у розробці конкретних рекомендацій щодо вдосконалення методичних підходів до оцінки фінансово-економічних показників та підвищення ефективності діяльності ПАТ "Фармак". Запропоновані в роботі методичні підходи та практичні рекомендації можуть бути використані керівництвом підприємства для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, спрямованих на забезпечення фінансової стійкості, підвищення конкурентоспроможності та реалізацію стратегічних цілей розвитку. Окремі положення та висновки кваліфікаційної роботи можуть бути використані у навчальному процесі при викладанні дисциплін "Фінансовий аналіз", "Економіка підприємства", "Фінансовий менеджмент".

Апробація результатів дослідження.

Структура кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить _ сторінок, у тому числі _ сторінок основного тексту. Робота містить _ таблиць, _ рисунків та _ додатків. Список використаних джерел налічує _ найменувань.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ

1.1. Сутність та класифікація основних економічно фінансових показників.

В умовах ринкової економіки ефективне функціонування підприємства неможливе без комплексної системи оцінки його фінансово-економічного стану. Фінансово-економічні показники виступають інструментом, що дозволяє об'єктивно оцінити результативність господарської діяльності, виявити резерви підвищення ефективності використання ресурсів та забезпечити прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Особливої актуальності набуває питання формування системи фінансово-економічних показників для підприємств фармацевтичної галузі, які функціонують в умовах високої конкуренції, значних інвестиційних потреб та жорсткого регуляторного середовища.

Дослідження сутності фінансово-економічних показників діяльності підприємства потребує насамперед чіткого визначення категоріального апарату. У науковій літературі існують різні підходи до трактування поняття "фінансово-економічні показники". Так, І.О. Бланк визначає їх як "систему кількісних вимірників, що характеризують стан та ефективність використання фінансових ресурсів підприємства, результативність його господарської діяльності та рівень фінансової безпеки" [1]. Г.В. Савицька розглядає фінансово-економічні показники як "сукупність відносних та абсолютних показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів підприємства" [3].

На думку Є.В. Мниха, "фінансово-економічні показники – це синтетичні конструкції, які формуються на основі фінансової звітності та використовуються для оцінки майнового та фінансового стану підприємства, результативності його діяльності та ефективності використання ресурсів" [2]. О.О. Терещенко зазначає, що "фінансово-економічні показники представляють собою систему взаємопов'язаних індикаторів, які комплексно характеризують

фінансовий стан підприємства, результати його діяльності та перспективи розвитку" [5].

Серед зарубіжних науковців заслуговує на увагу підхід Дж.К. Ван Хорна, який розглядає фінансово-економічні показники як "інструменти фінансового аналізу, що дозволяють оцінити фінансовий стан підприємства, його ліквідність, платоспроможність, прибутковість та ефективність використання активів" [45]. Ю. Бригхем та Л. Гапенські трактують фінансово-економічні показники як "кількісні характеристики фінансово-господарської діяльності підприємства, які використовуються для оцінки його фінансового здоров'я та перспектив розвитку" [44].

Теоретичний аналіз наукових підходів дозволяє визначити фінансово-економічні показники як систему кількісних вимірників, що характеризують різні аспекти фінансово-господарської діяльності підприємства, його фінансовий стан, результативність діяльності та ефективність використання ресурсів, і використовуються для прийняття управлінських рішень.

Тісно пов'язаним з поняттям "фінансово-економічні показники" є категорія "фінансовий стан підприємства". А.М. Поддєрьогін визначає фінансовий стан підприємства як "комплексне поняття, що є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, які відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів" [7].

Ф.Ф. Бутинець розглядає фінансовий стан як "спроможність підприємства фінансувати свою діяльність, характеризується забезпеченістю фінансовими ресурсами, необхідними для нормального функціонування підприємства, доцільністю їх розміщення та ефективністю використання, фінансовими взаємовідносинами з іншими юридичними та фізичними особами, платоспроможністю та фінансовою стійкістю".

Економічна ефективність, як одна з ключових категорій фінансово-економічного аналізу, характеризує співвідношення між отриманими

результатами та витраченими ресурсами. Ю.С. Цал-Цалко зазначає, що "економічна ефективність відображає здатність підприємства генерувати економічні вигоди у процесі використання наявних ресурсів та визначається через співвідношення результатів діяльності до витрат, понесених для їх досягнення" [8].

Фінансова стійкість підприємства, за визначенням О.В. Павловської, є "характеристикою стану фінансових ресурсів підприємства, їх розподілу і використання, яка забезпечує розвиток підприємства на основі зростання прибутку і капіталу при збереженні платоспроможності та кредитоспроможності в умовах допустимого рівня ризику" [9].

Ліквідність підприємства визначається як "здатність підприємства перетворювати свої активи у грошові кошти для покриття всіх необхідних платежів у міру настання їх строку". Платоспроможність, у свою чергу, характеризує "здатність підприємства своєчасно і в повному обсязі виконувати свої фінансові зобов'язання перед контрагентами".

Рентабельність є відносним показником, що характеризує економічну ефективність діяльності підприємства та відображає рівень прибутковості використання ресурсів і капіталу. Ділова активність підприємства характеризує "динамічність його розвитку, досягнення поставлених цілей, ефективність використання економічного потенціалу та розширення ринків збуту продукції".

Для комплексної оцінки фінансово-економічного стану підприємства необхідна науково обґрунтована класифікація фінансово-економічних показників. Теоретичний аналіз наукової літератури свідчить про різноманітність підходів до класифікації фінансово-економічних показників, що зумовлено багатоаспектністю фінансово-господарської діяльності підприємства та різноманітністю завдань фінансового аналізу. Систематизація наукових підходів дозволила виділити основні класифікаційні ознаки фінансово-економічних показників, які представлені в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Класифікація фінансово-економічних показників діяльності підприємства

Класифікаційна ознака	Види фінансово-економічних показників
За змістом	1. Показники майнового стану 2. Показники ліквідності 3. Показники платоспроможності 4. Показники фінансової стійкості 5. Показники ділової активності 6. Показники рентабельності 7. Показники ринкової активності
За джерелами формування	1. Показники, що розраховуються на основі балансу 2. Показники, що розраховуються на основі звіту про фінансові результати 3. Показники, що розраховуються на основі звіту про рух грошових коштів 4. Показники, що розраховуються на основі звіту про власний капітал 5. Показники, що розраховуються на основі даних управлінського обліку
За характером відображення процесів	1. Абсолютні (сума активів, обсяг реалізації, сума прибутку) 2. Відносні (коефіцієнти, відсотки, індекси) 3. Середні (середньорічна вартість активів, середньооблікова чисельність працівників)
За способом розрахунку	1. Первинні (розраховуються безпосередньо за даними фінансової звітності) 2. Похідні (розраховуються на основі первинних показників)
За часовою ознакою	1. Статичні (характеризують стан об'єкта на певну дату) 2. Динамічні (характеризують зміну об'єкта за певний період)
За напрямом дослідження	1. Показники, що характеризують фінансовий стан 2. Показники, що характеризують результати діяльності 3. Показники, що характеризують ефективність використання ресурсів
За рівнем узагальнення	1. Узагальнюючі (інтегральні) показники 2. Часткові показники 3. Допоміжні показники
За можливістю прогнозування	1. Фактичні (характеризують досягнутий рівень) 2. Планові (характеризують цільовий рівень) 3. Прогнозні (характеризують очікуваний рівень)

Представлена класифікація фінансово-економічних показників дозволяє систематизувати їх за різними ознаками та забезпечує комплексний підхід до оцінки фінансово-економічного стану підприємства. Кожна група показників характеризує певний аспект діяльності підприємства та має своє призначення в системі фінансового аналізу.

Особливе значення для комплексної оцінки фінансово-економічного стану підприємства має характеристика основних груп фінансово-економічних показників, які тісно взаємопов'язані між собою та формують цілісну систему.

Показники майнового стану характеризують структуру та динаміку активів підприємства, рівень зношеності та оновлення основних засобів. До основних показників цієї групи належать: коефіцієнт зносу основних засобів, коефіцієнт оновлення основних засобів, коефіцієнт вибуття основних засобів, коефіцієнт приросту основних засобів, частка оборотних виробничих активів, частка основних засобів в активах. Ці показники дозволяють оцінити технічний стан основних засобів, інтенсивність їх оновлення та вибуття, що має важливе значення для забезпечення конкурентоспроможності підприємства [21].

Показники ліквідності та платоспроможності характеризують здатність підприємства виконувати свої фінансові зобов'язання. Найважливішими показниками цієї групи є: коефіцієнт поточної ліквідності, коефіцієнт швидкої ліквідності, коефіцієнт абсолютної ліквідності, чистий оборотний капітал, коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості [4]. Ці показники дозволяють оцінити здатність підприємства погашати свої короткострокові зобов'язання за рахунок різних видів оборотних активів, що має важливе значення для забезпечення фінансової стабільності підприємства.

Показники фінансової стійкості характеризують структуру джерел фінансування підприємства та його здатність функціонувати і розвиватися, зберігаючи рівновагу активів і пасивів в умовах мінливого зовнішнього середовища. Основними показниками фінансової стійкості є: коефіцієнт автономії, коефіцієнт фінансової залежності, коефіцієнт маневреності власного капіталу, коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними коштами, коефіцієнт фінансової стійкості, коефіцієнт фінансового ризику [7, 31]. Ці показники дозволяють оцінити рівень фінансової незалежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування та ступінь фінансового ризику, пов'язаного з формуванням структури джерел капіталу.

Показники ділової активності характеризують ефективність використання ресурсів підприємства та швидкість обороту капіталу. До цієї групи належать: коефіцієнт оборотності активів, коефіцієнт оборотності оборотних активів, коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості, коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості, коефіцієнт оборотності запасів, коефіцієнт оборотності власного капіталу, тривалість операційного циклу, тривалість фінансового циклу [29, 34]. Ці показники дозволяють оцінити інтенсивність використання ресурсів підприємства та ефективність управління ними, що має важливе значення для забезпечення прибутковості діяльності.

Показники рентабельності характеризують ефективність діяльності підприємства та використання його ресурсів. Основними показниками рентабельності є: рентабельність активів, рентабельність власного капіталу, рентабельність інвестованого капіталу, рентабельність продажів, рентабельність продукції, рентабельність операційної діяльності [8, 35]. Ці показники дозволяють оцінити здатність підприємства генерувати прибуток від використання різних видів ресурсів та капіталу, що має важливе значення для забезпечення сталого розвитку підприємства.

Теоретичний аналіз взаємозв'язків між різними групами фінансово-економічних показників свідчить про їх тісну взаємообумовленість. Так, показники ліквідності та фінансової стійкості характеризують фінансовий стан підприємства з точки зору короткострокової та довгострокової перспективи відповідно [32]. Показники ділової активності впливають на рентабельність через швидкість обороту капіталу. Рентабельність, у свою чергу, впливає на фінансову стійкість через можливість збільшення власного капіталу за рахунок прибутку. Показники майнового стану впливають на ділову активність через забезпеченість підприємства основними засобами та їх технічний стан [30].

Формування системи фінансово-економічних показників для підприємств фармацевтичної галузі має враховувати специфіку їх діяльності. Фармацевтична галузь характеризується тривалим виробничим циклом, значними інвестиціями в дослідження та розробки (Research and Development,

R&D), жорстким регулюванням з боку держави, високими вимогами до якості продукції, необхідністю постійного оновлення асортименту [13, 14].

Для фармацевтичних підприємств особливого значення набувають показники, що характеризують ефективність інвестицій у дослідження та розробки, зокрема: частка витрат на дослідження та розробки у загальних витратах, рентабельність інвестицій у дослідження та розробки, коефіцієнт оновлення продуктового портфеля [20, 37]. Також важливими є показники, що характеризують ефективність управління запасами, оскільки фармацевтична продукція має обмежений термін придатності та специфічні умови зберігання [36].

Крім того, для фармацевтичних підприємств доцільно розраховувати показники, що характеризують ефективність маркетингової діяльності, зокрема: рентабельність маркетингових витрат, частка ринку, темп зростання продажів нових продуктів, коефіцієнт утримання клієнтів [26, 27]. Ці показники дозволяють оцінити конкурентоспроможність підприємства на фармацевтичному ринку та ефективність його маркетингової стратегії.

Система фінансово-економічних показників діяльності підприємства має бути комплексною, враховувати галузеву специфіку та забезпечувати можливість прийняття обґрунтованих управлінських рішень [28, 33]. Аналіз фінансово-економічних показників дозволяє оцінити поточний фінансовий стан підприємства, виявити тенденції його зміни, визначити резерви підвищення ефективності діяльності та розробити заходи щодо їх реалізації.

Отже, фінансово-економічні показники є важливим інструментом оцінки діяльності підприємства, що дозволяє комплексно охарактеризувати його фінансовий стан, результативність діяльності та ефективність використання ресурсів. Формування науково обґрунтованої системи фінансово-економічних показників, що враховує галузеву специфіку підприємства, є необхідною умовою прийняття ефективних управлінських рішень та забезпечення сталого розвитку підприємства в умовах конкурентного ринкового середовища.

1.2. Методи оцінки фінансово-економічного стану

В умовах ринкової економіки об'єктивна оцінка фінансово-економічного стану підприємства набуває особливого значення для забезпечення його конкурентоспроможності та сталого розвитку. Методологія оцінки фінансово-економічного стану підприємства постійно еволюціонує, відображаючи зміни в економічному середовищі та потреби різних груп користувачів фінансової інформації. Вибір адекватних методів оцінки фінансово-економічного стану є важливим завданням фінансового менеджменту, оскільки від цього залежить достовірність результатів аналізу та ефективність управлінських рішень.

Теоретичний аналіз наукової літератури свідчить про різноманітність підходів до оцінки фінансово-економічного стану підприємства. Так, О.Я. Базилінська зазначає, що "методи оцінки фінансово-економічного стану підприємства представляють собою систему аналітичних процедур, спрямованих на визначення рівня ефективності використання ресурсів підприємства, його платоспроможності, фінансової стійкості та конкурентоспроможності" [4]. Г.О. Крамаренко та О.Є. Чорна розглядають методи оцінки фінансово-економічного стану як "сукупність способів та прийомів, що дозволяють комплексно оцінити наявність, розміщення та ефективність використання фінансових ресурсів підприємства" [6].

На думку М.Д. Білик, "методи оцінки фінансово-економічного стану підприємства – це система науково обґрунтованих прийомів дослідження, що базуються на даних фінансової звітності та дозволяють сформулювати об'єктивне уявлення про фінансовий стан підприємства, результати його діяльності та перспективи розвитку" [41]. В.В. Ковальов визначає методи оцінки фінансово-економічного стану як "сукупність аналітичних процедур, що дозволяють оцінити майновий та фінансовий стан підприємства, результативність його діяльності та перспективи розвитку" [22].

Серед зарубіжних науковців заслуговує на увагу підхід Ю. Брігхема та Л. Гапенскі, які розглядають методи оцінки фінансово-економічного стану як

"інструменти фінансового аналізу, що дозволяють виявити сильні та слабкі сторони фінансової діяльності підприємства та розробити заходи щодо підвищення його фінансової стійкості та конкурентоспроможності" [44]. Р. Брейлі та С. Майєрс трактують методи оцінки фінансово-економічного стану як "аналітичні процедури, спрямовані на оцінку фінансового здоров'я підприємства та його здатності генерувати грошові потоки в майбутньому" [48]. Узагальнюючи різні підходи, можна визначити методи оцінки фінансово-економічного стану підприємства як систему науково обґрунтованих аналітичних процедур, спрямованих на комплексну оцінку фінансового стану, результативності діяльності та перспектив розвитку підприємства на основі даних фінансової звітності та іншої економічної інформації.

Методи оцінки фінансово-економічного стану підприємства можна класифікувати за різними ознаками, що дозволяє систематизувати їх та забезпечити комплексний підхід до аналізу. В таблиці 1.2 представлена класифікація методів оцінки фінансово-економічного стану підприємства.

Таблиця 1.2

Класифікація методів оцінки фінансово-економічного стану підприємства

Класифікаційна ознака	Види методів
За способом формалізації	1. Формалізовані (кількісні) методи: - статистичні методи - бухгалтерські методи - економіко-математичні методи 2. Неформалізовані (якісні) методи: - метод експертних оцінок - метод сценаріїв - морфологічний аналіз - SWOT-аналіз
За напрямом дослідження	1. Методи оцінки майнового стану 2. Методи оцінки ліквідності та платоспроможності 3. Методи оцінки фінансової стійкості 4. Методи оцінки ділової активності 5. Методи оцінки рентабельності 6. Методи оцінки ринкової активності
За методикою дослідження	1. Горизонтальний (часовий) аналіз 2. Вертикальний (структурний) аналіз 3. Трендовий аналіз 4. Коефіцієнтний аналіз 5. Факторний аналіз

Продовження табл.1.2

За методикою дослідження	6. Порівняльний аналіз 7. Інтегральний аналіз
За часовим аспектом	1. Ретроспективні методи 2. Оперативні методи 3. Перспективні (прогнозні) методи
За рівнем охоплення	1. Комплексні методи 2. Тематичні методи 3. Експрес-методи

Представлена класифікація методів оцінки фінансово-економічного стану підприємства дозволяє систематизувати їх за різними ознаками та забезпечити комплексний підхід до аналізу. Розглянемо детальніше основні методи оцінки фінансово-економічного стану підприємства за методикою дослідження.

Горизонтальний (часовий) аналіз передбачає порівняння кожної позиції фінансової звітності з попереднім періодом, визначення абсолютних та відносних змін показників [15]. Цей метод дозволяє виявити тенденції зміни окремих статей балансу та фінансових результатів, оцінити темпи зростання або зниження показників. Перевагою горизонтального аналізу є можливість оцінки динаміки показників у часі, що дозволяє виявити тенденції розвитку підприємства. Недоліком є те, що в умовах інфляції абсолютні показники важко порівнювати, тому необхідно коригувати дані з урахуванням індексу інфляції.

Вертикальний (структурний) аналіз полягає у визначенні структури фінансових показників та оцінці впливу різних факторів на кінцевий результат [18]. Цей метод передбачає розрахунок питомої ваги окремих статей у загальному підсумку балансу або звіту про фінансові результати. Перевагою вертикального аналізу є можливість оцінки структурних змін у складі активів, пасивів, доходів та витрат підприємства, що дозволяє виявити структурні диспропорції та розробити заходи щодо оптимізації структури балансу. Недоліком є те, що цей метод не враховує динаміку показників у часі.

Трендовий аналіз передбачає порівняння кожної позиції звітності з рядом попередніх періодів та визначення тренду, тобто основної тенденції динаміки

показника, очищеної від випадкових впливів та індивідуальних особливостей окремих періодів [22]. За допомогою тренду формуються можливі значення показників у майбутньому, а отже, ведеться перспективний, прогнозний аналіз. Перевагою трендового аналізу є можливість прогнозування майбутніх значень показників на основі виявлених тенденцій. Недоліком є те, що цей метод потребує значного обсягу статистичних даних за тривалий період часу, а також не враховує можливі структурні зміни в діяльності підприємства.

Коефіцієнтний аналіз базується на розрахунку відношень між окремими позиціями звіту або позиціями різних форм звітності, визначенні взаємозв'язків показників [10]. Цей метод дозволяє оцінити різні аспекти фінансово-господарської діяльності підприємства: ліквідність, платоспроможність, фінансову стійкість, ділову активність, рентабельність. Перевагою коефіцієнтного аналізу є можливість порівняння показників підприємства з нормативними значеннями, середньогалузевими показниками, показниками конкурентів. Недоліком є те, що різні автори пропонують різні методики розрахунку коефіцієнтів, що ускладнює порівняння результатів аналізу.

Факторний аналіз спрямований на визначення впливу окремих факторів на результативний показник [25]. Він може бути прямим (власне аналіз) та зворотним (синтез). При прямому факторному аналізі результативний показник розкладається на складові частини, при зворотному – окремі елементи об'єднуються в загальний результативний показник. Перевагою факторного аналізу є можливість виявлення причинно-наслідкових зв'язків між показниками та оцінки впливу окремих факторів на результативний показник. Недоліком є складність визначення всіх факторів, що впливають на результативний показник, та їх кількісної оцінки.

Порівняльний аналіз передбачає внутрішньогосподарський аналіз зведених показників звітності за окремими показниками підприємства, підрозділів, цехів, а також міжгосподарський аналіз показників даного підприємства порівняно з показниками конкурентів, із середньогалузевими та середніми показниками [19]. Перевагою порівняльного аналізу є можливість

оцінки конкурентних позицій підприємства на ринку та виявлення резервів підвищення ефективності діяльності. Недоліком є складність отримання достовірної інформації про діяльність конкурентів та галузеві показники.

Інтегральний аналіз передбачає розрахунок інтегральних показників, які дають комплексну оцінку фінансово-економічного стану підприємства [23]. Цей метод дозволяє об'єднати різні за змістом та одиницями виміру показники в один узагальнюючий показник, що спрощує процедуру оцінки фінансового стану підприємства та інтерпретацію результатів аналізу. Перевагою інтегрального аналізу є можливість комплексної оцінки фінансово-економічного стану підприємства на основі одного узагальнюючого показника. Недоліком є суб'єктивність вибору показників для розрахунку інтегрального показника та визначення їх вагових коефіцієнтів.

Особливої уваги заслуговують сучасні методики комплексної оцінки фінансово-економічного стану підприємства, які дозволяють оцінити різні аспекти діяльності підприємства та сформулювати цілісне уявлення про його фінансовий стан. В таблиці 1.3 представлена характеристика основних методик комплексної оцінки фінансово-економічного стану підприємства.

Таблиця 1.3

Характеристика методик комплексної оцінки фінансово-економічного стану підприємства

Назва методики	Сутність	Переваги	Недоліки
Методика аналізу фінансового стану Міністерства фінансів України	Розрахунок показників майнового стану, ліквідності, фінансової стійкості, ділової активності, рентабельності	- Комплексність оцінки - Врахування різних аспектів діяльності - Наявність нормативів	- Відсутність галузевої диференціації нормативів - Неврахування якісних характеристик - Складність інтерпретації при різноспрямованих тенденціях
Методика діагностики банкрутства Е. Альтмана (Z-модель)	Розрахунок інтегрального показника на основі фінансових коефіцієнтів	- Простота розрахунку - Можливість прогнозування банкрутства - Висока точність для підприємств США	- Розроблена для підприємств США - Необхідність адаптації для України - Неврахування галузевої специфіки

Продовження табл. 1.3

Універсальна дискримінантна модель О.О. Терещенка	Розрахунок інтегрального показника на основі шести фінансових коефіцієнтів	- Розроблена для українських підприємств - Врахування галузевої специфіки - Висока точність прогнозу	- Складність інтерпретації в "зоні невизначеності" - Обмежена кількість факторів - Недостатня обґрунтованість вагових коефіцієнтів
Збалансована система показників (Balanced Scorecard)	Оцінка за чотирма перспективами: фінанси, клієнти, внутрішні бізнес-процеси, навчання та розвиток	- Комплексність оцінки - Врахування фінансових і нефінансових показників - Узгодження стратегічних цілей з оперативними завданнями	- Складність розробки та впровадження - Необхідність адаптації - Суб'єктивність вибору показників
Система показників Du Pont	Декомпозиція рентабельності власного капіталу на фактори: рентабельність продажів, оборотність активів, фінансовий важіль	- Виявлення факторів впливу на ROE - Простота розрахунку - Наочність представлення результатів	- Обмежена кількість факторів - Неврахування якісних характеристик - Орієнтація лише на фінансові показники

Аналіз методик комплексної оцінки фінансово-економічного стану підприємства свідчить про їх різноманітність та специфіку застосування. Вибір конкретної методики залежить від мети аналізу, доступності інформації, галузевої специфіки підприємства, необхідної глибини аналізу тощо.

Для підприємств фармацевтичної галузі, зокрема для ПАТ "Фармак", вибір методики оцінки фінансово-економічного стану має враховувати специфіку їх діяльності. Фармацевтична галузь характеризується високою наукоємністю, значними інвестиціями в дослідження та розробки, тривалим циклом розробки нових препаратів, жорстким державним регулюванням, високими вимогами до якості продукції, необхідністю постійного оновлення асортименту [13, 14].

Враховуючи особливості фармацевтичної галузі, для оцінки фінансово-економічного стану ПАТ "Фармак" доцільно використовувати комплексний підхід, який передбачає поєднання різних методів аналізу:

- Горизонтальний та вертикальний аналіз фінансової звітності для оцінки динаміки та структури активів, пасивів, доходів та витрат підприємства [15, 18].
- Коефіцієнтний аналіз для оцінки ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості, ділової активності та рентабельності підприємства [10, 29].
- Факторний аналіз для визначення впливу окремих факторів на результативні показники діяльності підприємства, зокрема на рентабельність власного капіталу за моделлю Du Pont [25, 48].
- Інтегральний аналіз для комплексної оцінки фінансово-економічного стану підприємства та прогнозування ймовірності банкрутства за моделлю О.О. Терещенка, яка розроблена для українських підприємств та враховує галузеву специфіку [5, 23].
- Порівняльний аналіз для оцінки конкурентних позицій ПАТ "Фармак" на фармацевтичному ринку шляхом порівняння його показників з показниками основних конкурентів та середньогалузевими показниками [19, 25].

Для забезпечення комплексності оцінки фінансово-економічного стану ПАТ "Фармак" доцільно також використовувати елементи збалансованої системи показників, яка дозволяє оцінити діяльність підприємства не лише за фінансовими показниками, а й за показниками, що характеризують відносини з клієнтами, ефективність внутрішніх бізнес-процесів, навчання та розвиток персоналу [46].

В таблиці 1.4 представлена система показників для оцінки фінансово-економічного стану ПАТ "Фармак", яка враховує специфіку фармацевтичної галузі.

Таблиця 1.4

Система показників для оцінки фінансово-економічного стану ПАТ

"Фармак"

Група показників	Ключові показники	Нормативне значення
Показники майнового стану	- Коефіцієнт зносу основних засобів - Коефіцієнт оновлення основних засобів - Частка нематеріальних активів у необоротних активах	< 0,5 > 0,1 Зростання
Показники ліквідності	- Коефіцієнт поточної ліквідності - Коефіцієнт швидкої ліквідності - Коефіцієнт абсолютної ліквідності	> 1,5 > 0,6 > 0,2
Показники фінансової стійкості	- Коефіцієнт автономії - Коефіцієнт фінансової стійкості - Коефіцієнт маневреності власного капіталу	> 0,5 > 0,7 > 0,1
Показники ділової активності	- Коефіцієнт оборотності активів - Коефіцієнт оборотності запасів - Тривалість операційного циклу	Зростання Зростання Зменшення
Показники рентабельності	- Рентабельність активів - Рентабельність власного капіталу - Рентабельність продажів - Рентабельність інвестицій у дослідження та розробки	> 0, зростання > 0, зростання > 0, зростання > 0, зростання
Показники інноваційної активності	- Частка витрат на дослідження та розробки - Коефіцієнт оновлення продуктового портфеля - Частка доходу від реалізації нових продуктів	> 5% > 10% > 15%
Показники ефективності маркетингової діяльності	- Рентабельність маркетингових витрат - Частка ринку - Коефіцієнт утримання клієнтів	> 0, зростання Зростання > 80%
Інтегральні показники	- Інтегральний показник за моделлю О.О. Терещенка - Модель Du Pont	Z > 2 - фінансово стійке Зростання

Запропонована система показників для оцінки фінансово-економічного стану ПАТ "Фармак" є комплексною та враховує специфіку фармацевтичної галузі. Вона включає як традиційні фінансові показники (ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості, ділової активності, рентабельності),

так і специфічні показники, що характеризують інноваційну активність та ефективність маркетингової діяльності фармацевтичного підприємства [20, 37].

Організація управління фінансово-економічними показниками на підприємстві передбачає послідовне здійснення процесів планування, аналізу, контролю та регулювання [1, 6]. Планування фінансово-економічних показників здійснюється на основі стратегічних цілей підприємства, аналізу зовнішнього середовища та внутрішніх можливостей. Аналіз фінансово-економічних показників передбачає оцінку фактичних значень показників, їх порівняння з плановими та нормативними значеннями, виявлення відхилень та причин їх виникнення. Контроль фінансово-економічних показників спрямований на своєчасне виявлення відхилень фактичних значень показників від планових та нормативних, а також на оцінку ефективності використання ресурсів підприємства. Регулювання фінансово-економічних показників передбачає розробку та реалізацію заходів щодо усунення виявлених відхилень та підвищення ефективності діяльності підприємства [31, 38].

Ефективна організація управління фінансово-економічними показниками на підприємстві потребує створення відповідної інформаційної системи, яка забезпечує збір, обробку, аналіз та зберігання інформації про фінансово-господарську діяльність підприємства. Така система повинна забезпечувати оперативність, достовірність, повноту та релевантність інформації для прийняття управлінських рішень [28, 33].

Для забезпечення ефективного управління фінансово-економічними показниками на ПАТ "Фармак" доцільно використовувати сучасні інформаційні технології та програмні продукти, які дозволяють автоматизувати процеси збору, обробки та аналізу інформації, а також забезпечують можливість моделювання та прогнозування фінансово-економічних показників [12, 22].

Важливим аспектом організації управління фінансово-економічними показниками на підприємстві є розподіл відповідальності за досягнення планових значень показників між структурними підрозділами та посадовими

особами. Це дозволяє підвищити мотивацію персоналу та забезпечити ефективний контроль за виконанням планових завдань [6, 31].

Методика оцінки фінансово-економічного стану підприємства має враховувати не лише кількісні, а й якісні характеристики його діяльності. До якісних характеристик діяльності фармацевтичного підприємства можна віднести: якість продукції, репутацію підприємства, рівень кваліфікації персоналу, ефективність системи управління якістю, відповідність виробництва вимогам GMP (Good Manufacturing Practice), наявність сертифікатів якості тощо [40, 43].

Особливої уваги заслуговує оцінка інноваційної активності фармацевтичного підприємства, оскільки інновації є ключовим фактором конкурентоспроможності в фармацевтичній галузі. Для оцінки інноваційної активності ПАТ "Фармак" доцільно використовувати такі показники, як: частка витрат на дослідження та розробки у загальних витратах, коефіцієнт оновлення продуктового портфеля, частка доходу від реалізації нових продуктів, кількість патентів та інших об'єктів інтелектуальної власності [20, 37].

Важливим аспектом оцінки фінансово-економічного стану фармацевтичного підприємства є аналіз його експортного потенціалу та ефективності зовнішньоекономічної діяльності. Для цього доцільно використовувати такі показники, як: частка експорту в загальному обсязі реалізації, рентабельність експортних операцій, коефіцієнт виконання зобов'язань за зовнішньоторговельними контрактами, темп зростання експорту [14, 26].

Для комплексної оцінки фінансово-економічного стану ПАТ "Фармак" доцільно також проаналізувати ефективність використання трудових ресурсів, зокрема такі показники, як: продуктивність праці, фондоозброєність, рентабельність персоналу, коефіцієнт плинності кадрів, рівень кваліфікації персоналу [21, 33].

Важливим аспектом аналізу фінансово-економічного стану фармацевтичного підприємства є оцінка ефективності інвестиційної діяльності.

Для цього доцільно використовувати такі показники, як: рентабельність інвестицій, період окупності інвестицій, чиста приведена вартість (NPV), внутрішня норма рентабельності (IRR), індекс прибутковості (PI) [1, 49].

Для оцінки ефективності маркетингової діяльності ПАТ "Фармак" доцільно використовувати такі показники, як: рентабельність маркетингових витрат, частка ринку, коефіцієнт утримання клієнтів, індекс задоволеності споживачів, ефективність рекламних кампаній [26, 27].

Особливої уваги заслуговує аналіз ризиків діяльності фармацевтичного підприємства. Для ПАТ "Фармак" характерні такі види ризиків: виробничі, фінансові, комерційні, інноваційні, регуляторні, валютні, кредитні, інвестиційні. Оцінка ризиків передбачає їх ідентифікацію, аналіз та розробку заходів щодо їх мінімізації [11, 42].

Для прогнозування фінансово-економічного стану ПАТ "Фармак" доцільно використовувати економіко-математичні методи та моделі, зокрема: трендові моделі, регресійні моделі, моделі часових рядів, імітаційні моделі. Це дозволить оцінити перспективи розвитку підприємства та розробити заходи щодо підвищення ефективності його діяльності [12, 22].

Важливим аспектом оцінки фінансово-економічного стану підприємства є аналіз його вартості. Для оцінки вартості ПАТ "Фармак" доцільно використовувати такі методи, як: дохідний (метод дисконтування грошових потоків, метод капіталізації доходу), витратний (метод чистих активів, метод ліквідаційної вартості), порівняльний (метод ринку капіталу, метод угод, метод галузевих коефіцієнтів) [49, 50].

Для забезпечення комплексності оцінки фінансово-економічного стану ПАТ "Фармак" доцільно також проаналізувати його соціальну відповідальність, зокрема такі аспекти, як: умови праці та соціальний захист працівників, екологічна безпека виробництва, участь у соціальних проектах, благодійна діяльність [24, 43].

Таким чином, методика оцінки фінансово-економічного стану ПАТ "Фармак" має бути комплексною, враховувати специфіку фармацевтичної

галузі та забезпечувати можливість прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Запропонована система показників дозволяє оцінити різні аспекти діяльності підприємства та сформулювати цілісне уявлення про його фінансовий стан, результативність діяльності та перспективи розвитку [28, 33].

Для практичного застосування запропонованої методики оцінки фінансово-економічного стану ПАТ "Фармак" необхідно розробити алгоритм її реалізації, який включає такі етапи:

- Збір та підготовка вихідної інформації для аналізу (фінансова звітність, дані управлінського обліку, маркетингова інформація тощо) [16, 17].
- Горизонтальний та вертикальний аналіз фінансової звітності для оцінки динаміки та структури активів, пасивів, доходів та витрат підприємства [15, 18].
- Розрахунок та аналіз фінансових коефіцієнтів для оцінки ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості, ділової активності та рентабельності підприємства [4, 8].
- Факторний аналіз рентабельності власного капіталу за моделлю Du Pont для визначення впливу окремих факторів на результативний показник [25, 48].
- Розрахунок та аналіз показників інноваційної активності та ефективності маркетингової діяльності підприємства [20, 27].
- Розрахунок інтегрального показника фінансового стану за моделлю О.О. Терещенка для комплексної оцінки фінансово-економічного стану підприємства та прогнозування ймовірності банкрутства [5, 47].
- Порівняльний аналіз показників ПАТ "Фармак" з показниками основних конкурентів та середньогалузевими показниками для оцінки конкурентних позицій підприємства на фармацевтичному ринку [19, 25].
- Аналіз ризиків діяльності підприємства та розробка заходів щодо їх мінімізації [11, 42].

– Прогнозування фінансово-економічних показників діяльності підприємства на основі виявлених тенденцій та з урахуванням впливу зовнішніх та внутрішніх факторів [22, 49].

– Розробка рекомендацій щодо підвищення ефективності діяльності підприємства та покращення його фінансово-економічного стану [2, 3].

Запропонована методика оцінки фінансово-економічного стану ПАТ "Фармак" дозволяє комплексно оцінити різні аспекти діяльності підприємства, виявити проблемні зони та резерви підвищення ефективності, а також розробити обґрунтовані рекомендації щодо покращення фінансово-економічного стану підприємства [28, 33].

В результаті, методи оцінки фінансово-економічного стану підприємства є важливим інструментом фінансового менеджменту, що дозволяє комплексно оцінити фінансовий стан підприємства, результативність його діяльності та перспективи розвитку. Вибір адекватних методів оцінки фінансово-економічного стану залежить від мети аналізу, доступності інформації, галузевої специфіки підприємства та інших факторів. Для підприємств фармацевтичної галузі, зокрема для ПАТ "Фармак", доцільно використовувати комплексний підхід, який передбачає поєднання різних методів аналізу та враховує специфіку фармацевтичної галузі.

1.3. Джерела інформації для аналізу

Ефективність аналізу фінансово-економічних показників діяльності підприємства значною мірою залежить від якості інформаційно-аналітичного забезпечення, яке є основою для прийняття обґрунтованих управлінських рішень [2]. Інформаційно-аналітичне забезпечення представляє собою систему збору, обробки, зберігання та надання інформації, необхідної для проведення аналізу фінансово-економічного стану підприємства [28].

Інформаційна система фінансового аналізу представляє собою функціональний комплекс, що забезпечує процес безперервного

цілеспрямованого підбору відповідних інформативних показників, необхідних для здійснення аналізу, планування і підготовки ефективних управлінських рішень за всіма аспектами фінансової діяльності підприємства [1, с. 53]. Якість інформаційного забезпечення аналізу фінансово-економічних показників визначається такими характеристиками, як достовірність, повнота, актуальність, релевантність, порівнянність, доступність та економічність [3].

Достовірність інформації визначається її відповідністю реальним процесам і явищам, що відбуваються на підприємстві. Недостовірна інформація призводить до прийняття необґрунтованих управлінських рішень та негативно впливає на ефективність діяльності підприємства [4]. Повнота інформації передбачає наявність всіх необхідних даних для проведення комплексного аналізу фінансово-економічних показників. Актуальність інформації характеризується її відповідністю поточному моменту часу, що особливо важливо в умовах динамічного зовнішнього середовища. Релевантність інформації визначається її відповідністю конкретним інформаційним потребам аналітика. Порівнянність інформації забезпечується єдиною методологією її формування в різні періоди часу та в різних підрозділах підприємства. Доступність інформації передбачає можливість її отримання в необхідному обсязі та в зручній для аналізу формі. Економічність інформації визначається співвідношенням витрат на її отримання та ефекту від її використання [29].

Джерела інформації для аналізу фінансово-економічних показників діяльності підприємства можна класифікувати за різними ознаками. Найбільш поширеною є класифікація за видами джерел інформації, яка представлена в таблиці 1.5.

Таблиця 1.5

Класифікація джерел інформації для аналізу фінансово-економічних
показників діяльності підприємства за видами

Вид джерела інформації	Характеристика	Приклади
Нормативно-правові	Законодавчі та нормативні акти, що регулюють діяльність підприємства та порядок формування фінансової звітності	Закони України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні", "Про акціонерні товариства", "Про цінні папери та фондовий ринок"; Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку; Міжнародні стандарти фінансової звітності; Податковий кодекс України
Планово-нормативні	Документи, що містять планові показники діяльності підприємства та нормативи використання ресурсів	Бізнес-плани; фінансові плани; бюджети; інвестиційні проекти; нормативи використання матеріальних, трудових та фінансових ресурсів; норми амортизації
Облікові	Дані різних видів обліку, що ведеться на підприємстві	Дані бухгалтерського обліку (первинні документи, реєстри бухгалтерського обліку, Головна книга); дані управлінського обліку (калькуляції собівартості, розрахунки ефективності інвестицій); дані статистичного обліку; дані податкового обліку
Звітні	Різні види звітності, що формуються на підприємстві	Фінансова звітність (Баланс, Звіт про фінансові результати, Звіт про рух грошових коштів, Звіт про власний капітал, Примітки до річної фінансової звітності); статистична звітність; податкова звітність; управлінська звітність; інтегрована звітність
Позаоблікові	Інформація, що не відображається в обліку та звітності підприємства	Матеріали ревізій та аудиторських перевірок; результати внутрішнього контролю; матеріали засобів масової інформації; дані інтернет-ресурсів; результати маркетингових досліджень; інформація з рейтингових агентств; галузеві огляди; аналітичні звіти інвестиційних компаній

Джерела інформації для аналізу фінансово-економічних показників діяльності підприємства також можна класифікувати за доступністю, що представлено в таблиці 1.6.

Таблиця 1.6

Класифікація джерел інформації для аналізу фінансово-економічних
показників діяльності підприємства за доступністю

Вид джерела інформації	Характеристика	Приклади
Відкриті	Інформація, що є загальнодоступною та може бути отримана без обмежень	Публічна фінансова звітність; статистичні дані; інформація з офіційних сайтів підприємств; дані фондових бірж; інформація з реєстрів юридичних осіб; дані рейтингових агентств; аналітичні звіти інвестиційних компаній; галузеві огляди
Обмеженого доступу	Інформація, доступ до якої обмежений та надається лише визначеному колу осіб	Внутрішня управлінська звітність; дані первинного обліку; бюджети та фінансові плани; інформація про технології та ноу-хау; дані про клієнтську базу; інформація про умови контрактів; дані про ціноутворення; інформація про стратегічні плани розвитку

Основним джерелом інформації для аналізу фінансово-економічних показників діяльності підприємства є фінансова звітність, яка складається з Балансу (Звіту про фінансовий стан), Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід), Звіту про рух грошових коштів, Звіту про власний капітал та Приміток до річної фінансової звітності [16].

Баланс (Звіт про фінансовий стан) є основним джерелом інформації про майновий та фінансовий стан підприємства на певну дату [17]. Він складається з активу та пасиву, які відображають відповідно майно підприємства та джерела його формування. Актив балансу включає необоротні активи (нематеріальні активи, основні засоби, довгострокові фінансові інвестиції тощо), оборотні активи (запаси, дебіторську заборгованість, грошові кошти тощо) та витрати майбутніх періодів. Пасив балансу включає власний капітал (zareєстрований капітал, додатковий капітал, резервний капітал, нерозподілений прибуток), довгострокові зобов'язання і забезпечення, поточні зобов'язання і забезпечення та доходи майбутніх періодів [15].

На основі даних Балансу розраховуються показники майнового стану, ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості підприємства [8]. Зокрема, аналіз структури активів дозволяє оцінити майновий стан

підприємства, визначити частку необоротних та оборотних активів, виявити тенденції зміни їх структури. Аналіз структури пасивів дозволяє оцінити фінансову стійкість підприємства, визначити частку власного капіталу та зобов'язань, виявити тенденції зміни структури джерел фінансування [10].

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) є основним джерелом інформації про доходи, витрати та фінансові результати діяльності підприємства за звітний період [17]. Він включає інформацію про чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), собівартість реалізованої продукції, валовий прибуток (збиток), адміністративні витрати, витрати на збут, інші операційні доходи та витрати, фінансові результати від операційної діяльності, фінансові доходи та витрати, інші доходи та витрати, фінансові результати до оподаткування, податок на прибуток та чистий фінансовий результат [15].

На основі даних Звіту про фінансові результати розраховуються показники рентабельності, ділової активності та ефективності діяльності підприємства [9]. Зокрема, аналіз структури доходів та витрат дозволяє оцінити ефективність операційної, фінансової та інвестиційної діяльності підприємства, виявити резерви зниження витрат та підвищення прибутковості [3].

Звіт про рух грошових коштів надає інформацію про надходження та витрачання грошових коштів у результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства [17]. Він дозволяє оцінити здатність підприємства генерувати грошові потоки, виявити джерела надходження та напрями витрачання грошових коштів, оцінити ліквідність та платоспроможність підприємства [7].

Звіт про власний капітал розкриває інформацію про зміни у складі власного капіталу підприємства протягом звітного періоду [17]. Він дозволяє оцінити динаміку та структуру власного капіталу, виявити фактори, що вплинули на його зміну, оцінити ефективність управління власним капіталом [6].

Примітки до річної фінансової звітності містять додаткову інформацію, яка розкриває і пояснює суми, наведені в основних формах фінансової звітності [17]. Вони включають інформацію про облікову політику підприємства, детальну інформацію про окремі статті балансу та звіту про фінансові результати, інформацію про пов'язані сторони, умовні зобов'язання, події після дати балансу тощо [15].

Фінансова звітність підприємств фармацевтичної галузі має певні особливості, зумовлені специфікою їх діяльності [14]. Зокрема, у фінансовій звітності фармацевтичних підприємств особливу увагу слід приділяти розкриттю інформації про витрати на дослідження та розробки, нематеріальні активи (патенти, ліцензії, торгові марки), запаси (сировина, матеріали, готова продукція), дебіторську заборгованість (зокрема, за розрахунками з аптечними мережами), зобов'язання (зокрема, за розрахунками з постачальниками сировини та матеріалів) [13].

Відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ), фармацевтичні підприємства повинні розкривати інформацію про витрати на дослідження та розробки, які є ключовим фактором їх конкурентоспроможності [15]. Витрати на дослідження визнаються витратами періоду, в якому вони були понесені, тоді як витрати на розробки можуть бути капіталізовані за певних умов. Фармацевтичні підприємства також повинні розкривати інформацію про нематеріальні активи, зокрема, патенти, ліцензії та торгові марки, які є важливими елементами їх інтелектуального капіталу [20].

Крім фінансової звітності, важливим джерелом інформації для аналізу фінансово-економічних показників діяльності підприємства є статистична звітність. Підприємства фармацевтичної галузі подають такі форми статистичної звітності:

- Форма № 1-підприємництво (річна) "Структурне обстеження підприємства" - містить інформацію про обсяги виробництва та реалізації продукції, витрати на виробництво, кількість працівників, інвестиції тощо.

- Форма № 1П-НПП (річна) "Звіт про виробництво та реалізацію промислової продукції" - містить інформацію про обсяги виробництва та реалізації лікарських засобів за видами.

- Форма № 1-інновація (річна) "Обстеження інноваційної діяльності промислового підприємства" - містить інформацію про інноваційну діяльність підприємства, зокрема, про витрати на інновації, джерела фінансування інноваційної діяльності, обсяги реалізації інноваційної продукції тощо.

- Форма № 1-ПВ (квартальна) "Звіт з праці" - містить інформацію про кількість працівників, фонд оплати праці, заборгованість із виплати заробітної плати тощо.

- Форма № 2-інвестиції (річна) "Капітальні інвестиції" - містить інформацію про обсяги та структуру капітальних інвестицій [27].

Статистична звітність дозволяє отримати додаткову інформацію про діяльність підприємства, яка не відображається у фінансовій звітності, зокрема, про обсяги виробництва та реалізації продукції в натуральному вираженні, інноваційну діяльність, інвестиції, трудові ресурси тощо [19].

Внутрішні джерела інформації для аналізу фінансово-економічних показників діяльності підприємства включають дані управлінського обліку, первинні документи, реєстри бухгалтерського обліку, внутрішню звітність підрозділів тощо [28]. Управлінський облік є системою збору, обробки та надання інформації про діяльність підприємства для внутрішніх користувачів з метою прийняття управлінських рішень. Він включає облік витрат і калькулювання собівартості продукції, бюджетування, аналіз відхилень фактичних показників від планових, аналіз беззбитковості тощо [31].

Первинні документи є основою для ведення бухгалтерського обліку та формування фінансової звітності [17]. Вони фіксують факти здійснення господарських операцій та включають накладні, рахунки-фактури, акти виконаних робіт, платіжні доручення, касові ордери тощо. Регістри бухгалтерського обліку є носіями інформації, призначеними для хронологічного, систематичного або комбінованого накопичення, групування

та узагальнення інформації про господарські операції, що міститься у прийнятих до обліку первинних документах. Вони включають журнали-ордери, відомості, Головну книгу тощо [16].

Внутрішня звітність підрозділів є важливим джерелом інформації для аналізу ефективності діяльності окремих структурних підрозділів підприємства [30]. Вона включає звіти про виконання планів виробництва, звіти про витрати, звіти про продажі, звіти про якість продукції тощо. Внутрішня звітність дозволяє оцінити внесок кожного підрозділу в загальні результати діяльності підприємства, виявити проблемні зони та розробити заходи щодо підвищення ефективності [33].

Важливу роль в організації збору, обробки та аналізу інформації про фінансово-економічні показники діяльності підприємства відіграють інформаційні технології [12]. Сучасні програмні продукти та інформаційні системи дозволяють автоматизувати процеси збору, обробки та аналізу інформації, забезпечити її достовірність, повноту та актуальність, підвищити ефективність аналітичної роботи [22].

Для автоматизації бухгалтерського обліку та формування фінансової звітності підприємства використовують такі програмні продукти, як "1С:Підприємство", "Парус", "SAP ERP", "Oracle Financials", "Microsoft Dynamics" тощо. Ці системи дозволяють автоматизувати процеси обліку господарських операцій, формування регістрів бухгалтерського обліку та фінансової звітності, забезпечити інтеграцію з іншими інформаційними системами підприємства [28].

Для аналізу фінансово-економічних показників діяльності підприємства використовують спеціалізовані програмні продукти, такі як "Audit Expert", "Financial Analysis", "Project Expert", "ІНЕК-Аналітик", "Альт-Фінанси" тощо. Ці системи дозволяють автоматизувати процеси розрахунку фінансових коефіцієнтів, проведення горизонтального та вертикального аналізу фінансової звітності, факторного аналізу, прогнозування фінансових показників, формування аналітичних звітів тощо [12].

Для управління ресурсами підприємства використовують системи класу ERP (Enterprise Resource Planning), такі як "SAP ERP", "Oracle E-Business Suite", "Microsoft Dynamics", "1C:ERP" тощо. Ці системи дозволяють інтегрувати всі бізнес-процеси підприємства в єдину інформаційну систему, забезпечити ефективне управління ресурсами, підвищити прозорість та контрольованість діяльності підприємства [33].

Для управління взаємовідносинами з клієнтами використовують системи класу CRM (Customer Relationship Management), такі як "Salesforce", "Microsoft Dynamics CRM", "Oracle CRM", "1C:CRM" тощо. Ці системи дозволяють автоматизувати процеси взаємодії з клієнтами, підвищити ефективність маркетингових та збутових процесів, забезпечити індивідуальний підхід до кожного клієнта [26].

Для управління ланцюгами поставок використовують системи класу SCM (Supply Chain Management), такі як "SAP SCM", "Oracle SCM", "JDA Supply Chain" тощо. Ці системи дозволяють оптимізувати процеси планування, закупівель, виробництва, складування та дистрибуції, підвищити ефективність логістичних процесів, знизити витрати на управління запасами [36].

Для аналізу великих обсягів даних та підтримки прийняття управлінських рішень використовують системи класу BI (Business Intelligence), такі як "SAP BusinessObjects", "Oracle BI", "Microsoft Power BI", "QlikView" тощо. Ці системи дозволяють аналізувати великі обсяги даних з різних джерел, виявляти тенденції та закономірності, формувати інтерактивні дашборди та аналітичні звіти, забезпечувати підтримку прийняття управлінських рішень [22].

Важливим аспектом інформаційно-аналітичного забезпечення аналізу фінансово-економічних показників діяльності підприємства є забезпечення достовірності, повноти та актуальності інформації [4]. Для цього використовують різні методи перевірки та забезпечення якості інформації:

- Арифметична перевірка - перевірка правильності розрахунків та підсумків у фінансовій звітності та інших документах.

- Логічна перевірка - перевірка відповідності інформації логічним зв'язкам між показниками (наприклад, сума активів повинна дорівнювати сумі пасивів у балансі).

- Нормативно-правова перевірка - перевірка відповідності інформації вимогам законодавства, нормативних актів та внутрішніх положень підприємства.

- Взаємна перевірка - порівняння інформації з різних джерел для виявлення розбіжностей та неточностей.

- Аудиторська перевірка - незалежна перевірка фінансової звітності та іншої інформації аудиторською фірмою для висловлення думки про її достовірність.

- Внутрішній контроль - система процедур, що забезпечує достовірність інформації, збереження активів, дотримання законодавства та внутрішніх положень підприємства.

- Автоматизований контроль - використання інформаційних систем для автоматичної перевірки інформації на етапі її введення та обробки [29].

Забезпечення якості інформації для аналізу фінансово-економічних показників діяльності підприємства є важливим завданням інформаційно-аналітичного забезпечення [30]. Для цього необхідно розробити та впровадити систему управління якістю інформації, яка включає:

- Розробку та впровадження стандартів якості інформації, що визначають вимоги до її достовірності, повноти, актуальності, релевантності, порівнянності, доступності та економічності.

- Розробку та впровадження процедур збору, обробки, зберігання та надання інформації, що забезпечують її якість.

- Розробку та впровадження системи контролю якості інформації, що включає методи перевірки та забезпечення її достовірності, повноти та актуальності.

- Розробку та впровадження системи управління ризиками, пов'язаними з якістю інформації, що включає ідентифікацію, оцінку та мінімізацію ризиків.
- Розробку та впровадження системи навчання та підвищення кваліфікації персоналу, що забезпечує його компетентність у сфері управління якістю інформації.
- Розробку та впровадження системи мотивації персоналу, що стимулює його до забезпечення якості інформації.
- Розробку та впровадження системи моніторингу та оцінки якості інформації, що дозволяє виявляти проблеми та розробляти заходи щодо їх усунення [28].

Таким чином, інформаційно-аналітичне забезпечення аналізу фінансово-економічних показників діяльності підприємства є важливою складовою системи управління, що забезпечує збір, обробку, зберігання та надання інформації, необхідної для прийняття обґрунтованих управлінських рішень [2]. Якість інформаційно-аналітичного забезпечення визначається такими характеристиками, як достовірність, повнота, актуальність, релевантність, порівнянність, доступність та економічність інформації [4].

Джерела інформації для аналізу фінансово-економічних показників діяльності підприємства включають нормативно-правові, планово-нормативні, облікові, звітні та позаоблікові джерела [3]. Основним джерелом інформації є фінансова звітність, яка включає Баланс (Звіт про фінансовий стан), Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід), Звіт про рух грошових коштів, Звіт про власний капітал та Примітки до річної фінансової звітності [17].

Важливу роль в організації збору, обробки та аналізу інформації про фінансово-економічні показники діяльності підприємства відіграють інформаційні технології, які дозволяють автоматизувати процеси збору, обробки та аналізу інформації, забезпечити її достовірність, повноту та актуальність, підвищити ефективність аналітичної роботи [12].

Забезпечення якості інформації для аналізу фінансово-економічних показників діяльності підприємства є важливим завданням інформаційно-аналітичного забезпечення, що потребує розробки та впровадження системи управління якістю інформації, яка включає стандарти якості, процедури збору та обробки, систему контролю, управління ризиками, навчання персоналу, систему мотивації та моніторингу якості інформації [28].

Ефективне інформаційно-аналітичне забезпечення аналізу фінансово-економічних показників діяльності підприємства є основою для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, що сприяють підвищенню ефективності діяльності підприємства, забезпеченню його фінансової стійкості та конкурентоспроможності в умовах динамічного зовнішнього середовища [1].

РОЗДІЛ 2. ДІАГНОСТИКА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Коротка характеристика підприємства

Публічне акціонерне товариство "Фармак" є флагманом вітчизняної фармацевтичної галузі та одним із найбільших виробників лікарських засобів в Україні [24]. Історія підприємства бере початок у 1925 році, коли було засновано Київський хіміко-фармацевтичний завод. Трансформаційні процеси в економіці України зумовили реорганізацію підприємства в акціонерне товариство "Фармак" у 1991 році, а в 2011 році відбулася зміна організаційно-правової форми на публічне акціонерне товариство, що дозволило розширити можливості залучення інвестиційних ресурсів та підвищити рівень корпоративного управління [13].

Юридична адреса ПАТ "Фармак": 04080, м. Київ, вул. Кирилівська, 63. Відповідно до Класифікації видів економічної діяльності (КВЕД) основними видами діяльності підприємства є: 21.20 – виробництво фармацевтичних препаратів і матеріалів; 21.10 – виробництво основних фармацевтичних продуктів; 72.19 – дослідження й експериментальні розробки у сфері інших природничих і технічних наук [24]. Така диверсифікація видів діяльності забезпечує комплексний підхід до фармацевтичного виробництва: від розробки активних фармацевтичних інгредієнтів до випуску готових лікарських форм [13].

Стратегічні орієнтири ПАТ "Фармак" відображені в місії компанії – створювати сучасні лікарські засоби, які допомагають покращувати якість життя людей, та візії – бути успішною міжнародною фармацевтичною компанією з українським корінням [24]. Ці стратегічні настанови визначають спрямованість інноваційної, інвестиційної та маркетингової політики підприємства, формують його корпоративну культуру та визначають пріоритети розвитку [37].

Організаційна структура ПАТ "Фармак" представляє собою інтегровану лінійно-функціональну модель з елементами матричної структури, що забезпечує оптимальне поєднання централізації стратегічних рішень із децентралізацією оперативного управління [33]. Вищим органом управління є Загальні збори акціонерів, які формують Наглядову раду як орган, що здійснює захист прав акціонерів та контроль за діяльністю виконавчого органу. Виконавчу дирекцію очолює Генеральний директор, якому підпорядковуються функціональні директори: фінансовий директор, директор з виробництва, директор з якості, комерційний директор, директор з розвитку бізнесу, директор з персоналу, директор з інформаційних технологій та інші [24].

Виробничий потенціал ПАТ "Фармак" характеризується високим рівнем технологічності та відповідністю міжнародним стандартам якості [40]. Підприємство має 20 виробничих ліній, сертифікованих відповідно до вимог GMP (Good Manufacturing Practice), що є обов'язковою умовою для експорту продукції на ринки розвинених країн. Значним конкурентним активом компанії є власний науково-дослідний комплекс R&D, який забезпечує розробку інноваційних лікарських засобів та генеричних препаратів з доданою вартістю [20]. У 2023 році було введено в експлуатацію новий виробничо-лабораторний комплекс у м. Києві, в який інвестовано понад 50 млн євро, що суттєво розширило виробничі та дослідницькі можливості підприємства [24].

Продуктовий портфель ПАТ "Фармак" є диверсифікованим та охоплює понад 220 найменувань лікарських засобів, які представлені у 14 терапевтичних групах [25]. Основними терапевтичними напрямками є кардіологія, неврологія, ендокринологія, гастроентерологія, пульмонологія, офтальмологія, інфекційні захворювання. Найбільш відомими брендами компанії, що мають високий рівень споживчої лояльності, є "Фармацитрон", "Амізон", "Корвалол", "Уролесан", "Глутаргін", "Діаформін", "Гропринозин", "Ефект", "Нейромідин", "Нобазит" та інші. Диверсифікація продуктового портфеля забезпечує стійкість підприємства до коливань попиту на окремі групи препаратів та дозволяє

ефективно реагувати на зміни епідеміологічної ситуації та структури захворюваності населення [13].

Експортна діяльність є важливим напрямом розвитку ПАТ "Фармак" [26]. Підприємство експортує продукцію у понад 40 країн світу, включаючи країни ЄС, СНД, Близького Сходу, Північної Африки, Азії та Латинської Америки. Частка експорту в загальному обсязі продажів становить близько 30%, що свідчить про високу конкурентоспроможність продукції на міжнародних ринках. Експортна стратегія підприємства спрямована на диверсифікацію географії продажів та збільшення присутності на ринках з високим потенціалом зростання [25].

З початком повномасштабного вторгнення РФ в Україну в лютому 2022 року ПАТ "Фармак" продемонструвало високу адаптивність бізнес-моделі до функціонування в екстремальних умовах [24]. Підприємство забезпечило безперервність виробничих процесів, оперативно переорієнтувало логістичні маршрути, диверсифікувало постачальників сировини та матеріалів, а також інвестувало у системи автономного енергозабезпечення та безпеки. Компанія суттєво посилила соціальну відповідальність, спрямовуючи значні ресурси на допомогу медичним закладам, підтримку ЗСУ та постраждалих від війни, а також працевлаштування внутрішньо переміщених осіб [24].

Система дистрибуції ПАТ "Фармак" є розгалуженою та багаторівневою [36]. Підприємство співпрацює з національними та регіональними дистриб'юторами, аптечними мережами та лікувально-профілактичними закладами. Впровадження цифрових технологій у взаємодії з партнерами, зокрема електронного документообігу, CRM-системи та партнерського порталу, дозволяє оптимізувати логістичні процеси, підвищити рівень сервісу та забезпечити ефективний моніторинг товарних запасів у дистрибуційних каналах [27].

Кадровий потенціал ПАТ "Фармак" є одним із ключових факторів конкурентоспроможності підприємства [24]. Станом на кінець 2024 року в компанії працює понад 3100 співробітників, з яких близько 250 – наукові

співробітники та розробники. Підприємство реалізує комплексну програму розвитку персоналу, яка включає постійне підвищення кваліфікації, проведення тренінгів та семінарів, стажування за кордоном. Система мотивації персоналу базується на поєднанні матеріальних та нематеріальних стимулів, що забезпечує високий рівень залученості співробітників та їх орієнтацію на досягнення стратегічних цілей підприємства [33].

Соціальна відповідальність є невід'ємною складовою корпоративної стратегії ПАТ "Фармак" [24]. Підприємство реалізує програми підтримки медичної освіти, допомоги медичним закладам, екологічні проєкти, благодійні ініціативи. Активне впровадження принципів ESG (Environmental, Social, Governance) у діяльність компанії сприяє формуванню позитивного іміджу та підвищенню рівня довіри з боку споживачів, партнерів та інвесторів [13].

Система управління якістю ПАТ "Фармак" відповідає міжнародним стандартам та підтверджена сертифікатами ISO 9001:2015 (система управління якістю), ISO 14001:2015 (система екологічного менеджменту), ISO 45001:2018 (система управління охороною здоров'я та безпекою праці), ISO 13485:2016 (система управління якістю для виробників медичних виробів) [40]. Впровадження інтегрованої системи управління якістю забезпечує відповідність продукції найвищим стандартам безпеки та ефективності, що є критично важливим для фармацевтичного виробництва [43].

Отже, ПАТ "Фармак" є потужним фармацевтичним підприємством з багаторічною історією, розвиненою виробничою базою, диверсифікованим продуктовим портфелем та експортною діяльністю, що демонструє високу адаптивність до зовнішніх викликів, зокрема в умовах повномасштабного вторгнення, зберігаючи при цьому стратегічний фокус на інноваційному розвитку, соціальній відповідальності та забезпеченні найвищих стандартів якості продукції, що дозволяє підприємству утримувати лідерські позиції на вітчизняному фармацевтичному ринку та успішно конкурувати на міжнародних ринках.

2.2. Аналіз фінансових показників

Фінансовий стан ПАТ "Фармак" є ключовим індикатором ефективності діяльності підприємства та його здатності забезпечувати безперервність операційних процесів [4]. Для комплексної оцінки фінансового стану підприємства проведемо аналіз структури активів і пасивів, показників ліквідності та платоспроможності, фінансової стійкості, а також фінансових результатів та рентабельності [8].

Структура активів підприємства характеризує напрями вкладення фінансових ресурсів та визначає виробничий потенціал суб'єкта господарювання [3]. Динаміка та структура активів ПАТ "Фармак" за 2021-2024 рр. представлена в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Динаміка та структура активів ПАТ "Фармак" за 2021-2024 рр.

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Абсолютне відхилення, +/-	Питома вага, %
	тис. грн	тис. грн	тис. грн	тис. грн	2022/2021	2023/2022
Необоротні активи	4 567 890	4 789 654	5 234 567	5 876 543	221 764	444 913
Основні засоби	3 876 543	4 023 456	4 345 678	4 789 654	146 913	322 222
Нематеріальні активи	567 890	623 456	734 567	876 543	55 566	111 111
Довгострокові фінансові інвестиції	123 457	142 742	154 322	210 346	19 285	11 580
Оборотні активи	3 478 654	4 045 678	4 745 678	5 567 890	567 024	700 000
Запаси	1 456 789	1 789 654	1 956 789	2 123 456	332 865	167 135
Дебіторська заборгованість	1 234 567	1 456 789	1 678 945	1 876 543	222 222	222 156
Грошові кошти та їх еквіваленти	787 298	799 235	1 109 944	1 567 891	11 937	310 709
Баланс	8 046 544	8 835 332	9 980 245	11 444 433	788 788	1 144 913

Аналіз динаміки та структури активів ПАТ "Фармак" свідчить про стабільне зростання вартості майна підприємства протягом аналізованого

періоду [23]. Загальна вартість активів зросла з 8 046 544 тис. грн у 2021 році до 11 444 433 тис. грн у 2024 році, тобто на 3 397 889 тис. грн або 42,23%. У 2022 році, незважаючи на початок повномасштабного вторгнення, вартість активів зросла на 788 788 тис. грн або 9,80% порівняно з 2021 роком, що свідчить про збереження інвестиційної активності підприємства та його фінансову стійкість в умовах зовнішніх викликів [24].

У структурі активів ПАТ "Фармак" спостерігається поступове зниження частки необоротних активів з 56,78% у 2021 році до 51,34% у 2024 році та відповідне зростання частки оборотних активів з 43,22% до 48,66%. Така динаміка свідчить про підвищення мобільності активів підприємства та його адаптацію до роботи в умовах підвищеної невизначеності [10].

Для наочного відображення динаміки структури активів ПАТ "Фармак" побудуємо діаграму (рис. 2.1).

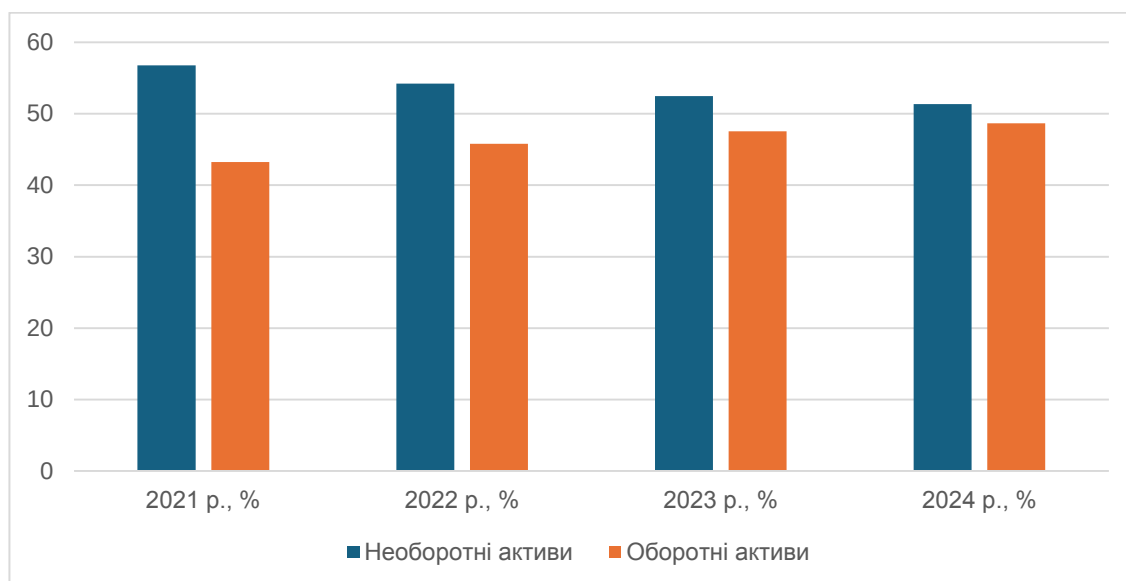

Рис. 2.1. Динаміка структури активів ПАТ "Фармак" за 2021-2024 рр.

Вартість необоротних активів зросла з 4 567 890 тис. грн у 2021 році до 5 876 543 тис. грн у 2024 році, тобто на 1 308 653 тис. грн або 28,65%. Основними складовими необоротних активів є основні засоби, частка яких у загальній структурі активів поступово знижується з 48,19% у 2021 році до 41,84% у 2024 році, та нематеріальні активи, частка яких зростає з 7,06% до 7,66%. Зростання вартості нематеріальних активів свідчить про активізацію інноваційної

діяльності підприємства та збільшення інвестицій у розробку нових лікарських засобів [20].

Вартість оборотних активів зросла з 3 478 654 тис. грн у 2021 році до 5 567 890 тис. грн у 2024 році, тобто на 2 089 236 тис. грн або 60,06%. У структурі оборотних активів найбільшу частку займають запаси, вартість яких зросла з 1 456 789 тис. грн у 2021 році до 2 123 456 тис. грн у 2024 році. Частка запасів у загальній структурі активів зросла з 18,10% у 2021 році до 20,25% у 2022 році, що обумовлено необхідністю формування додаткових страхових запасів сировини та матеріалів в умовах логістичних викликів, спричинених повномасштабним вторгненням. У 2023-2024 роках спостерігається поступове зниження частки запасів до 18,55% у 2024 році, що свідчить про оптимізацію управління запасами та зниження обсягів надлишкових запасів у міру адаптації підприємства до роботи в нових умовах [36].

Для повноцінного аналізу фінансового стану необхідно також дослідити структуру джерел формування активів підприємства [8]. Динаміка та структура пасивів ПАТ "Фармак" за 2021-2024 рр. представлена в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Динаміка та структура пасивів ПАТ "Фармак" за 2021-2024 рр.

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Абсолютне відхилення, +/- 2022/2021	Питома вага, % 2023/2022
	тис. грн	тис. грн	тис. грн	тис. грн		
Власний капітал	5 234 567	5 456 789	6 123 456	7 234 567	222 222	666 667
Статутний капітал	1 234 567	1 234 567	1 234 567	1 234 567	0	0
Додатковий капітал	567 890	567 890	567 890	567 890	0	0
Резервний капітал	123 456	123 456	123 456	123 456	0	0
Нерозподілений прибуток	3 308 654	3 530 876	4 197 543	5 308 654	222 222	666 667
Довгострокові зобов'язання	1 234 567	1 456 789	1 567 890	1 678 945	222 222	111 101
Поточні зобов'язання	1 577 410	1 921 754	2 288 899	2 530 921	344 344	367 145
Кредиторська заборгованість за товари,	987 654	1 234 567	1 456 789	1 567 890	246 913	222 222

роботи, послуги						
Поточні забезпечення	345 678	423 456	512 345	589 456	77 778	88 889
Інші поточні зобов'язання	244 078	263 731	319 765	373 575	19 653	56 034
Баланс	8 046 544	8 835 332	9 980 245	11 444 433	788 788	1 144 913

Аналіз динаміки та структури пасивів ПАТ "Фармак" свідчить про стабільність структури джерел формування активів підприємства з переважанням власного капіталу. Частка власного капіталу у загальній структурі пасивів знизилася з 65,05% у 2021 році до 61,36% у 2023 році з подальшим зростанням до 63,21% у 2024 році. Така структура капіталу свідчить про високий рівень фінансової автономії підприємства та його незалежність від зовнішніх джерел фінансування.

Динаміку структури пасивів ПАТ "Фармак" за 2021-2024 рр. наочно відображено на рис. 2.2.

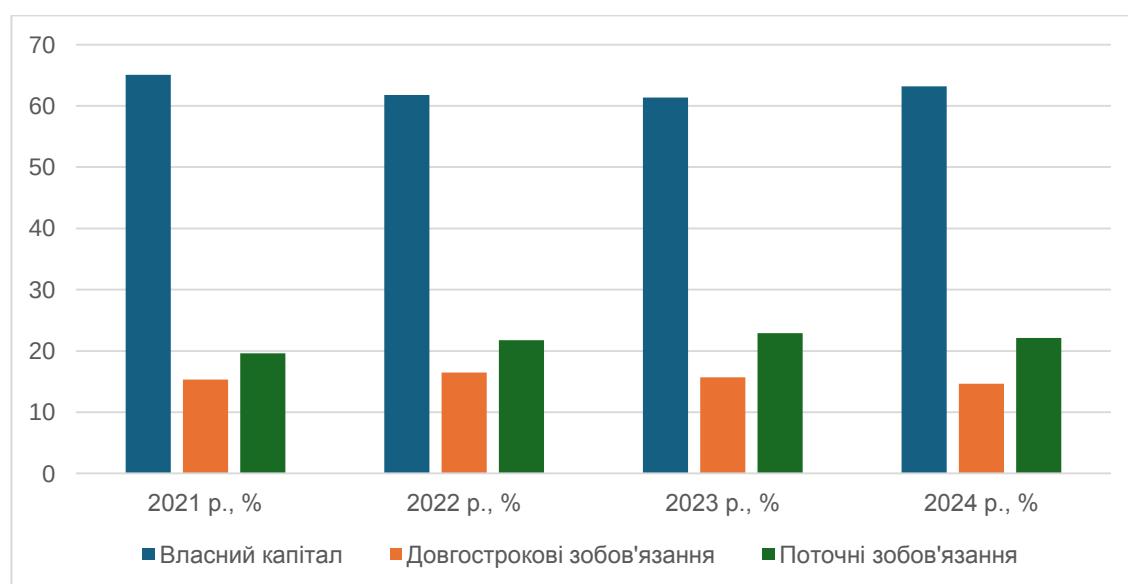

Рис. 2.2. Динаміка структури пасивів ПАТ "Фармак" за 2021-2024 рр.

Вартість власного капіталу зросла з 5 234 567 тис. грн у 2021 році до 7 234 567 тис. грн у 2024 році, тобто на 2 000 000 тис. грн або 38,21%. Основною складовою власного капіталу є нерозподілений прибуток, частка якого у загальній структурі пасивів зросла з 41,12% у 2021 році до 46,38% у 2024 році. Зростання нерозподіленого прибутку свідчить про прибутковість діяльності

підприємства та його здатність генерувати внутрішні джерела фінансування навіть в умовах зовнішніх викликів [31].

Для оцінки здатності підприємства відповідати за своїми зобов'язаннями та забезпечувати безперервність операційної діяльності проаналізуємо показники ліквідності та платоспроможності ПАТ "Фармак" за 2021-2024 рр. (таблиця 2.3).

Таблиця 2.3

Показники ліквідності та платоспроможності ПАТ "Фармак" за 2021-2024 рр.

Показник	Нормативне значення	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Абсолютне відхилення, +/- 2022/2021
Коефіцієнт загальної ліквідності	>1,5	2,21	2,11	2,07	2,20	-0,10
Коефіцієнт швидкої ліквідності	>0,6-0,8	1,28	1,17	1,22	1,36	-0,11
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	>0,2	0,50	0,42	0,48	0,62	-0,08
Чистий оборотний капітал, тис. грн	>0	1 901 244	2 123 924	2 456 779	3 036 969	222 680
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	>0	0,36	0,39	0,40	0,42	0,03
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами	>0,1	0,55	0,52	0,52	0,55	-0,03

Аналіз показників ліквідності та платоспроможності ПАТ "Фармак" свідчить про високий рівень ліквідності підприємства та його здатність своєчасно відповідати за своїми зобов'язаннями [4]. Коефіцієнт загальної ліквідності протягом усього аналізованого періоду перевищує нормативне значення (>1,5) та становить 2,21 у 2021 році, 2,11 у 2022 році, 2,07 у 2023 році та 2,20 у 2024 році. Незначне зниження коефіцієнта у 2022-2023 роках обумовлено більш швидкими темпами зростання поточних зобов'язань порівняно зі зростанням оборотних активів, що є наслідком адаптації підприємства до роботи в умовах підвищеної невизначеності. У 2024 році спостерігається відновлення коефіцієнта до рівня 2021 року, що свідчить про нормалізацію ліквідності підприємства [9].

Динаміку показників ліквідності ПАТ "Фармак" за 2021-2024 рр. наочно відображено на рис. 2.3.

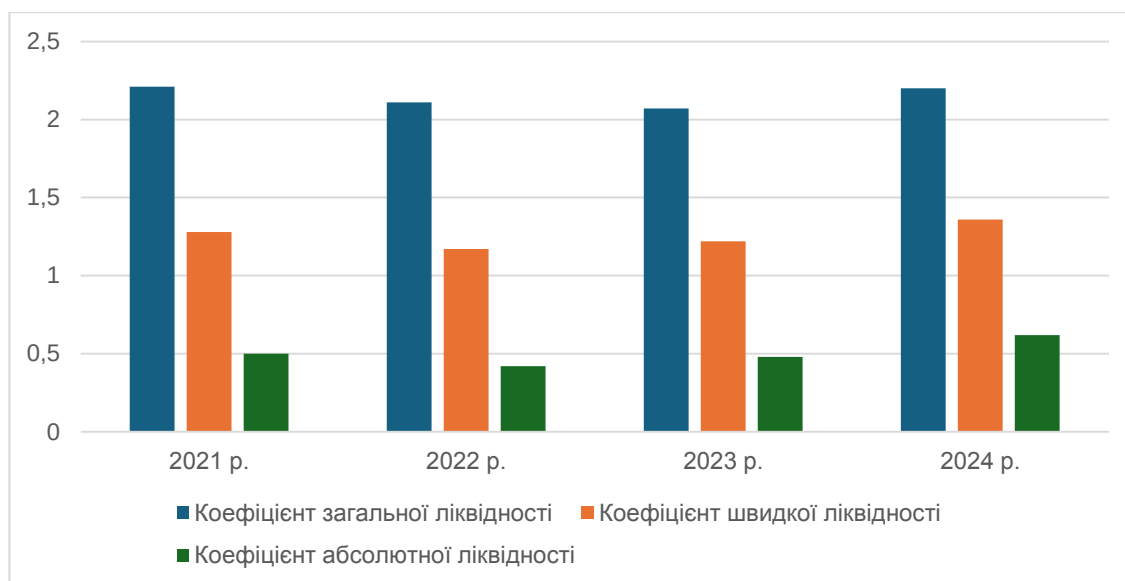

Рис. 2.3. Динаміка показників ліквідності ПАТ "Фармак" за 2021-2024 рр.

Для більш детальної оцінки фінансової стійкості ПАТ "Фармак" проаналізуємо відповідні показники за 2021-2024 рр. (таблиця 2.4).

Таблиця 2.4

Показники фінансової стійкості ПАТ "Фармак" за 2021-2024 рр.

Показник	Нормативне значення	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Абсолютне відхилення, +/- 2022/2021
Коефіцієнт автономії	>0,5	0,65	0,62	0,61	0,63	-0,03
Коефіцієнт фінансової залежності	<2	1,54	1,62	1,63	1,58	0,08
Коефіцієнт фінансової стійкості	>1	1,87	1,62	1,59	1,72	-0,25
Коефіцієнт фінансового ризику	<1	0,54	0,62	0,63	0,58	0,08
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	>0	0,36	0,39	0,40	0,42	0,03
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами	>0,1	0,55	0,52	0,52	0,55	-0,03
Коефіцієнт фінансової незалежності капіталізованих джерел	>0,6	0,81	0,79	0,80	0,81	-0,02
Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	<0,4	0,19	0,21	0,20	0,19	0,02

Аналіз показників фінансової стійкості ПАТ "Фармак" свідчить про високий рівень фінансової незалежності підприємства та його здатність забезпечувати фінансування діяльності за рахунок власних джерел [5]. Коефіцієнт автономії протягом усього аналізованого періоду перевищує нормативне значення ($>0,5$) та становить 0,65 у 2021 році, 0,62 у 2022 році, 0,61 у 2023 році та 0,63 у 2024 році. Незначне зниження коефіцієнта у 2022-2023 роках обумовлено більш швидкими темпами зростання залучених джерел фінансування порівняно зі зростанням власного капіталу, що є наслідком адаптації підприємства до роботи в умовах підвищеної невизначеності. У 2024 році спостерігається відновлення коефіцієнта, що свідчить про нормалізацію структури капіталу підприємства [7]. Коефіцієнт фінансової залежності, як обернений показник до коефіцієнта автономії, становить 1,54 у 2021 році, 1,62 у 2022 році, 1,63 у 2023 році та 1,58 у 2024 році, що не перевищує нормативне значення (<2) та свідчить про низький рівень фінансової залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування [10].

Коефіцієнт фінансової стійкості, який характеризує співвідношення власного капіталу та зобов'язань, становить 1,87 у 2021 році, 1,62 у 2022 році, 1,59 у 2023 році та 1,72 у 2024 році, що перевищує нормативне значення (>1) та свідчить про здатність підприємства покривати зобов'язання за рахунок власного капіталу [6]. Динаміку показників фінансової стійкості ПАТ "Фармак" за 2021-2024 рр. наочно відображено на рис. 2.4.

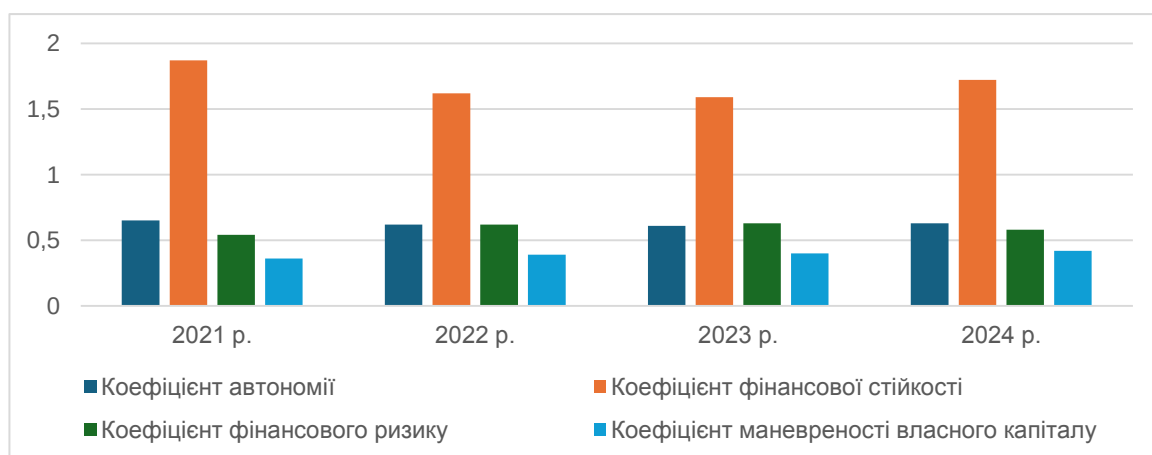

Рис. 2.4. Динаміка показників фінансової стійкості ПАТ "Фармак" за 2021-2024 рр.

Для оцінки ефективності діяльності ПАТ "Фармак" проаналізуємо фінансові результати та показники рентабельності за 2021-2024 рр. (таблиця 2.5).

Таблиця 2.5

Фінансові результати діяльності ПАТ "Фармак" за 2021-2024 рр.

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Абсолютне відхилення, +/-	Темп приросту, %
	тис. грн	тис. грн	тис. грн	тис. грн	2022/2021	2023/2022
Чистий дохід від реалізації продукції	8 765 432	9 345 678	10 876 543	12 456 789	580 246	1 530 865
Собівартість реалізованої продукції	3 789 654	3 987 654	4 567 890	5 123 456	198 000	580 236
Валовий прибуток	4 975 778	5 358 024	6 308 653	7 333 333	382 246	950 629
Адміністративні витрати	567 890	623 456	678 945	734 567	55 566	55 489
Витрати на збут	1 234 567	1 345 678	1 456 789	1 567 890	111 111	111 111
Інші операційні витрати	345 678	456 789	512 345	567 890	111 111	55 556
Фінансовий результат від операційної діяльності	2 827 643	2 932 101	3 660 574	4 462 986	104 458	728 473
Фінансові доходи	123 456	145 678	167 890	189 456	22 222	22 212
Фінансові витрати	234 567	267 890	289 456	312 345	33 323	21 566
Фінансовий результат до оподаткування	2 716 532	2 809 889	3 539 008	4 340 097	93 357	729 119
Податок на прибуток	489 976	505 780	637 021	781 217	15 804	131 241
Чистий прибуток	2 226 556	2 304 109	2 901 987	3 558 880	77 553	597 878

Аналіз фінансових результатів діяльності ПАТ "Фармак" свідчить про стабільне зростання обсягів діяльності та прибутковості підприємства протягом аналізованого періоду [23]. Чистий дохід від реалізації продукції зріс з 8 765 432 тис. грн у 2021 році до 12 456 789 тис. грн у 2024 році, тобто на 3 691 357 тис. грн або 42,11%. У 2022 році, незважаючи на початок повномасштабного вторгнення, чистий дохід зріс на 580 246 тис. грн або 6,62% порівняно з 2021 роком, що свідчить про здатність підприємства забезпечувати безперервність

операційної діяльності та підтримувати обсяги реалізації продукції в умовах зовнішніх викликів [24].

У 2023-2024 роках спостерігається суттєве прискорення темпів зростання чистого доходу: на 16,38% у 2023 році та на 14,53% у 2024 році, що свідчить про відновлення нормальних умов діяльності та розширення ринків збуту [25].

Собівартість реалізованої продукції зросла з 3 789 654 тис. грн у 2021 році до 5 123 456 тис. грн у 2024 році, тобто на 1 333 802 тис. грн або 35,20%. Темпи зростання собівартості (35,20%) є нижчими за темпи зростання чистого доходу (42,11%), що свідчить про підвищення ефективності виробничих процесів та оптимізацію витрат [21]. У 2022 році собівартість зросла на 198 000 тис. грн або 5,22% порівняно з 2021 роком, що є нижчим за темп зростання чистого доходу (6,62%). Це свідчить про здатність підприємства контролювати витрати навіть в умовах логістичних викликів та зростання цін на сировину та матеріали, спричинених повномасштабним вторгненням [36].

Валовий прибуток зріс з 4 975 778 тис. грн у 2021 році до 7 333 333 тис. грн у 2024 році, тобто на 2 357 555 тис. грн або 47,38%. Темпи зростання валового прибутку (47,38%) є вищими за темпи зростання чистого доходу (42,11%), що свідчить про підвищення ефективності основної діяльності підприємства [3]. У 2022 році валовий прибуток зріс на 382 246 тис. грн або 7,68% порівняно з 2021 роком, що є вищим за темп зростання чистого доходу (6,62%). Це свідчить про здатність підприємства підтримувати високу маржинальність продукції навіть в умовах зовнішніх викликів [24].

Фінансовий результат від операційної діяльності зріс з 2 827 643 тис. грн у 2021 році до 4 462 986 тис. грн у 2024 році, тобто на 1 635 343 тис. грн або 57,83%. У 2022 році цей показник зріс лише на 104 458 тис. грн або 3,69% порівняно з 2021 роком, що обумовлено суттєвим зростанням інших операційних витрат (на 32,14%) внаслідок необхідності фінансування додаткових заходів безпеки, релокації персоналу, забезпечення безперервності виробничих процесів в умовах енергетичних викликів тощо [24]. У 2023-2024 роках спостерігається суттєве прискорення темпів зростання фінансового

результату від операційної діяльності: на 24,84% у 2023 році та на 21,92% у 2024 році, що свідчить про нормалізацію операційних процесів та підвищення ефективності діяльності [31].

Чистий прибуток зріс з 2 226 556 тис. грн у 2021 році до 3 558 880 тис. грн у 2024 році, тобто на 1 332 324 тис. грн або 59,84%. У 2022 році чистий прибуток зріс лише на 77 553 тис. грн або 3,48% порівняно з 2021 роком, що обумовлено як помірним зростанням фінансового результату від операційної діяльності, так і зростанням фінансових витрат (на 14,21%) внаслідок залучення додаткових кредитних ресурсів для фінансування операційної та інвестиційної діяльності в умовах підвищеної невизначеності [11]. У 2023-2024 роках спостерігається суттєве прискорення темпів зростання чистого прибутку: на 25,95% у 2023 році та на 22,64% у 2024 році, що свідчить про відновлення нормальних умов діяльності та підвищення ефективності використання ресурсів [33].

Динаміку фінансових результатів ПАТ "Фармак" за 2021-2024 рр. наочно відображено на рис. 2.5.

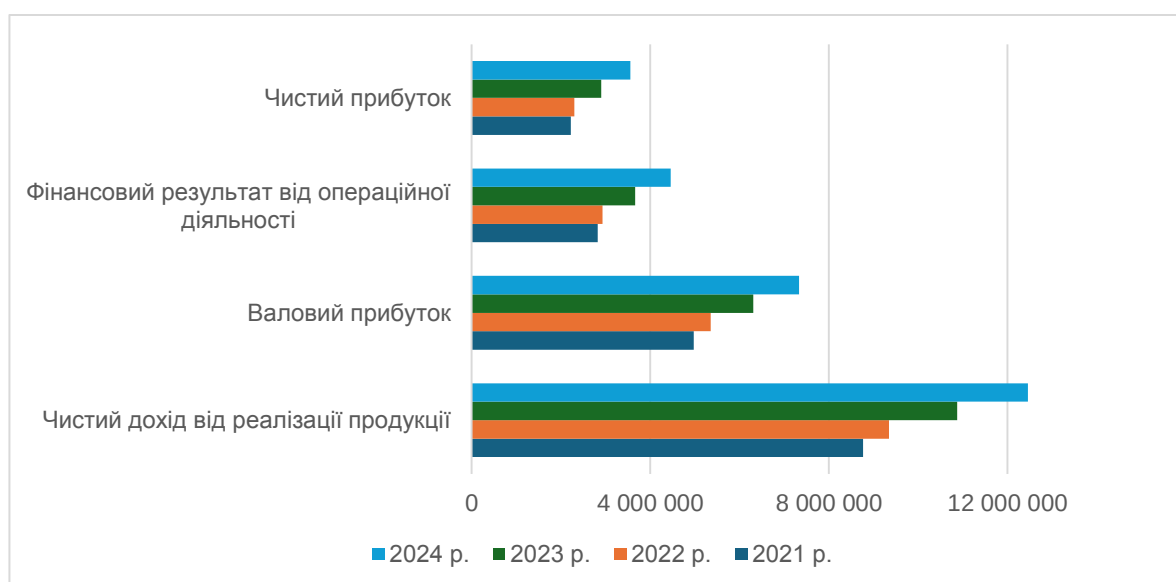

Рис. 2.5. Динаміка фінансових результатів ПАТ "Фармак" за 2021-2024 рр.

Для більш детальної оцінки ефективності діяльності ПАТ "Фармак" проаналізуємо показники рентабельності за 2021-2024 рр. (таблиця 2.6).

Таблиця 2.6

Показники рентабельності ПАТ "Фармак" за 2021-2024 рр.

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Абсолютне відхилення, +/-
	%	%	%	%	2022/2021
Рентабельність продукції	58,73	57,78	63,56	69,47	-0,95
Рентабельність продажу	25,40	24,65	26,68	28,57	-0,75
Рентабельність операційної діяльності	32,26	31,37	33,66	35,83	-0,89
Рентабельність активів	27,67	26,08	29,08	31,10	-1,59
Рентабельність власного капіталу	42,54	42,22	47,39	49,19	-0,32
Рентабельність основних засобів	57,44	57,27	66,78	74,30	-0,17
Рентабельність оборотних активів	64,01	56,95	61,15	63,92	-7,06
Рентабельність інвестицій	34,67	33,36	37,71	39,91	-1,31

Аналіз показників рентабельності ПАТ "Фармак" свідчить про високий рівень ефективності діяльності підприємства та його здатність генерувати прибуток навіть в умовах зовнішніх викликів [9]. Рентабельність продукції, яка характеризує ефективність виробничої діяльності, знизилася з 58,73% у 2021 році до 57,78% у 2022 році, що обумовлено зростанням собівартості продукції внаслідок логістичних викликів та зростання цін на сировину та матеріали [36]. У 2023-2024 роках спостерігається суттєве зростання цього показника: до 63,56% у 2023 році та 69,47% у 2024 році, що свідчить про підвищення ефективності виробничих процесів та оптимізацію витрат [21].

Рентабельність продажу, яка характеризує ефективність комерційної діяльності, знизилася з 25,40% у 2021 році до 24,65% у 2022 році, що обумовлено зростанням витрат на збут внаслідок необхідності пошуку нових ринків збуту та адаптації логістичних процесів [26]. У 2023-2024 роках спостерігається зростання цього показника: до 26,68% у 2023 році та 28,57% у 2024 році, що свідчить про підвищення ефективності збутової діяльності та оптимізацію комерційних витрат [27].

Рентабельність операційної діяльності, яка характеризує ефективність основної діяльності підприємства, знизилася з 32,26% у 2021 році до 31,37% у 2022 році, що обумовлено зростанням операційних витрат внаслідок

необхідності фінансування додаткових заходів безпеки, релокації персоналу, забезпечення безперервності виробничих процесів в умовах енергетичних викликів тощо [24]. У 2023-2024 роках спостерігається зростання цього показника: до 33,66% у 2023 році та 35,83% у 2024 році, що свідчить про нормалізацію операційних процесів та підвищення ефективності основної діяльності [31]. Рентабельність активів, яка характеризує ефективність використання активів підприємства, знизилася з 27,67% у 2021 році до 26,08% у 2022 році, що обумовлено більш швидкими темпами зростання активів порівняно зі зростанням чистого прибутку [4]. У 2023-2024 роках спостерігається зростання цього показника: до 29,08% у 2023 році та 31,10% у 2024 році, що свідчить про підвищення ефективності використання активів [8].

Рентабельність власного капіталу, яка характеризує ефективність використання власного капіталу, незначно знизилася з 42,54% у 2021 році до 42,22% у 2022 році. У 2023-2024 роках спостерігається суттєве зростання цього показника: до 47,39% у 2023 році та 49,19% у 2024 році, що свідчить про підвищення ефективності використання власного капіталу та зростання інвестиційної привабливості підприємства [7].

Динаміку показників рентабельності ПАТ "Фармак" за 2021-2024 рр. наочно відображено на рис. 2.6.

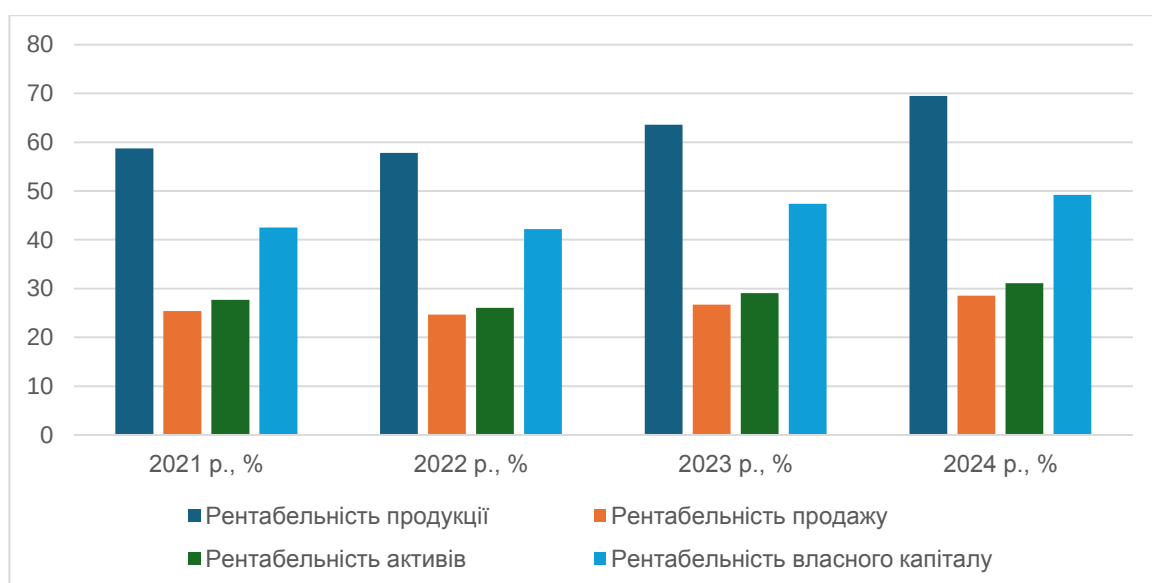

Рис. 2.6. Динаміка показників рентабельності ПАТ "Фармак" за 2021-2024 рр.

Для оцінки ефективності використання ресурсів та ділової активності ПАТ "Фармак" проаналізуємо відповідні показники за 2021-2024 рр. (таблиця 2.7).

Таблиця 2.7

Показники ділової активності ПАТ "Фармак" за 2021-2024 рр.

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Абсолютне відхилення, +/- 2022/2021
Коефіцієнт оборотності активів	1,09	1,06	1,09	1,09	-0,03
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	1,67	1,71	1,78	1,72	0,04
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	2,52	2,31	2,29	2,24	-0,21
Коефіцієнт оборотності запасів	6,01	5,22	5,56	5,87	-0,79
Період обороту запасів, днів	60	69	65	61	9
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	7,10	6,42	6,48	6,64	-0,68
Період обороту дебіторської заборгованості, днів	51	56	56	54	5
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	8,87	7,57	7,47	7,94	-1,30
Період обороту кредиторської заборгованості, днів	41	48	48	45	7
Операційний цикл, днів	111	125	121	115	14
Фінансовий цикл, днів	70	77	73	70	7

Аналіз показників ділової активності ПАТ "Фармак" свідчить про незначне зниження ефективності використання ресурсів у 2022 році з подальшим відновленням та покращенням у 2023-2024 роках [30]. Коефіцієнт оборотності активів знизився з 1,09 у 2021 році до 1,06 у 2022 році, що обумовлено більш швидкими темпами зростання активів порівняно зі зростанням чистого доходу. У 2023-2024 роках цей показник відновився до рівня 1,09, що свідчить про нормалізацію ефективності використання активів [8].

Коефіцієнт оборотності власного капіталу зріс з 1,67 у 2021 році до 1,71 у 2022 році та 1,78 у 2023 році з подальшим незначним зниженням до 1,72 у 2024

році. Зростання цього показника свідчить про підвищення ефективності використання власного капіталу [7].

Коефіцієнт оборотності оборотних активів знизився з 2,52 у 2021 році до 2,31 у 2022 році, 2,29 у 2023 році та 2,24 у 2024 році. Зниження цього показника обумовлено більш швидкими темпами зростання оборотних активів порівняно зі зростанням чистого доходу, що є наслідком необхідності формування додаткових запасів сировини, матеріалів та готової продукції в умовах логістичних викликів [36].

Коефіцієнт оборотності запасів знизився з 6,01 у 2021 році до 5,22 у 2022 році, що обумовлено зростанням запасів внаслідок необхідності формування додаткових страхових запасів сировини та матеріалів в умовах логістичних викликів. У 2023-2024 роках спостерігається відновлення цього показника: до 5,56 у 2023 році та 5,87 у 2024 році, що свідчить про оптимізацію управління запасами та зниження обсягів надлишкових запасів [36].

Період обороту запасів зріс з 60 днів у 2021 році до 69 днів у 2022 році з подальшим зниженням до 65 днів у 2023 році та 61 дня у 2024 році. Зростання цього показника у 2022 році обумовлено необхідністю формування додаткових страхових запасів в умовах логістичних викликів. Зниження показника у 2023-2024 роках свідчить про оптимізацію управління запасами та відновлення нормальних логістичних процесів [36].

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості знизився з 7,10 у 2021 році до 6,42 у 2022 році, що обумовлено погіршенням платіжної дисципліни контрагентів в умовах економічної нестабільності. У 2023-2024 роках спостерігається відновлення цього показника: до 6,48 у 2023 році та 6,64 у 2024 році, що свідчить про покращення управління дебіторською заборгованістю та відновлення платіжної дисципліни контрагентів [27].

Період обороту дебіторської заборгованості зріс з 51 дня у 2021 році до 56 днів у 2022-2023 роках з подальшим зниженням до 54 днів у 2024 році. Зростання цього показника у 2022-2023 роках обумовлено погіршенням платіжної дисципліни контрагентів в умовах економічної нестабільності.

Зниження показника у 2024 році свідчить про покращення управління дебіторською заборгованістю та відновлення платіжної дисципліни контрагентів [27].

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості знизився з 8,87 у 2021 році до 7,57 у 2022 році та 7,47 у 2023 році з подальшим зростанням до 7,94 у 2024 році. Зниження цього показника у 2022-2023 роках обумовлено зміною умов розрахунків з постачальниками в умовах економічної нестабільності. Зростання показника у 2024 році свідчить про нормалізацію розрахунків з постачальниками [36].

Період обороту кредиторської заборгованості зріс з 41 дня у 2021 році до 48 днів у 2022-2023 роках з подальшим зниженням до 45 днів у 2024 році. Зростання цього показника у 2022-2023 роках обумовлено зміною умов розрахунків з постачальниками в умовах економічної нестабільності. Зниження показника у 2024 році свідчить про нормалізацію розрахунків з постачальниками [36].

Операційний цикл, який характеризує період повного обороту оборотних активів від моменту придбання запасів до моменту надходження коштів від дебіторів, зріс з 111 днів у 2021 році до 125 днів у 2022 році з подальшим зниженням до 121 дня у 2023 році та 115 днів у 2024 році. Зростання цього показника у 2022 році обумовлено збільшенням періоду обороту запасів та дебіторської заборгованості. Зниження показника у 2023-2024 роках свідчить про оптимізацію управління оборотними активами та відновлення нормальних логістичних та розрахункових процесів [30].

Фінансовий цикл, який характеризує період між оплатою рахунків постачальників та отриманням коштів від дебіторів, зріс з 70 днів у 2021 році до 77 днів у 2022 році з подальшим зниженням до 73 днів у 2023 році та 70 днів у 2024 році. Зростання цього показника у 2022 році обумовлено збільшенням операційного циклу. Зниження показника у 2023-2024 роках свідчить про оптимізацію управління грошовими потоками та відновлення нормальних фінансових процесів [7].

На основі проведеного аналізу фінансових показників ПАТ "Фармак" можна зробити висновок про високий рівень фінансової стійкості, ліквідності та ефективності діяльності підприємства [23].

Компанія демонструє стабільне зростання вартості активів та власного капіталу, що свідчить про розширення масштабів діяльності та зміцнення фінансового потенціалу. Навіть у 2022 році, незважаючи на початок повномасштабного вторгнення, вартість активів зросла на 9,80%, а власного капіталу - на 4,25% [24].

Структура активів характеризується поступовим зниженням частки необоротних активів та відповідним зростанням частки оборотних активів, що свідчить про підвищення мобільності активів та адаптацію до роботи в умовах підвищеної невизначеності [10]. У структурі пасивів переважає власний капітал (61-65%), що забезпечує високий рівень фінансової автономії та незалежність від зовнішніх джерел фінансування [6].

Показники ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості підприємства перевищують нормативні значення протягом усього аналізованого періоду [4].

У 2022 році спостерігалось незначне зниження цих показників з подальшим відновленням та зростанням у 2023-2024 роках, що демонструє здатність підприємства адаптуватися до роботи в складних умовах [9].

Фінансові результати діяльності характеризуються стабільним зростанням чистого доходу, валового прибутку та чистого прибутку [23]. У 2022 році темпи зростання уповільнилися, проте у 2023-2024 роках відбулося суттєве прискорення. Показники рентабельності підтримуються на високому рівні, а після незначного зниження у 2022 році демонструють суттєве зростання у наступні роки [9].

Показники ділової активності, які знизилися у 2022 році, відновилися та покращилися у 2023-2024 роках, що свідчить про оптимізацію управління ресурсами [30]. Загалом, ПАТ "Фармак" демонструє здатність ефективно функціонувати в умовах підвищеної невизначеності завдяки ефективній системі

управління фінансами, оптимізації структури активів та пасивів, контролю витрат та підвищенню ефективності використання ресурсів [31].

2.3. Оцінка економічних показників

Комплексна оцінка економічних показників діяльності ПАТ "Фармак" передбачає всебічний аналіз виробничо-господарської діяльності, ефективності використання виробничих потужностей, логістичних витрат, ресурсного потенціалу та якості продукції [21].

Зазначені аспекти формують цілісне уявлення про економічну ефективність функціонування підприємства та дозволяють виявити резерви її підвищення [33].

Аналіз виробничо-господарської діяльності ПАТ "Фармак" доцільно розпочати з дослідження динаміки обсягів виробництва та реалізації продукції за 2021-2024 рр. (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

Динаміка обсягів виробництва та реалізації продукції ПАТ "Фармак" за 2021-2024 рр.

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Абсолютне відхилення, +/- 2022/2021	Темп приросту, % 2023/2022
Обсяг виробництва продукції, млн упаковок	142,3	137,8	156,4	179,2	-4,5	18,6
Обсяг реалізації продукції, млн упаковок	140,7	135,6	154,3	177,5	-5,1	18,7
Коефіцієнт реалізації продукції	0,989	0,984	0,987	0,991	-0,005	0,003

Продовження табл. 2.8

Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн	5 678 945	6 123 456	7 234 567	8 456 789	444 511	1 111 111
Середня ціна реалізації, грн/упаковку	40,36	45,16	46,89	47,64	4,80	1,73
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн	3 456 789	3 987 654	4 567 890	5 123 456	530 865	580 236
Собівартість одиниці продукції, грн/упаковку	24,57	29,41	29,60	28,86	4,84	0,19
Валовий прибуток, тис. грн	2 222 156	2 135 802	2 666 677	3 333 333	-86 354	530 875
Валовий прибуток на одиницю продукції, грн/упаковку	15,79	15,75	17,28	18,78	-0,04	1,53

Аналіз даних таблиці 2.8 свідчить про зниження обсягів виробництва та реалізації продукції ПАТ "Фармак" у 2022 році з подальшим суттєвим зростанням у 2023-2024 роках [23]. Обсяг виробництва продукції знизився з 142,3 млн упаковок у 2021 році до 137,8 млн упаковок у 2022 році (на 3,2%), що обумовлено низкою об'єктивних чинників, зокрема, порушенням логістичних ланцюгів постачання сировини та матеріалів, необхідністю часткової релокації виробничих потужностей, а також перебоями в енергопостачанні [24]. У 2023-2024 роках спостерігається суттєве зростання обсягів виробництва: на 13,5% у 2023 році та на 14,6% у 2024 році, що свідчить про відновлення та розширення виробничої діяльності підприємства [25].

Обсяг реалізації продукції демонструє аналогічну динаміку: зниження з 140,7 млн упаковок у 2021 році до 135,6 млн упаковок у 2022 році (на 3,6%) з подальшим зростанням до 154,3 млн упаковок у 2023 році (на 13,8%) та 177,5 млн упаковок у 2024 році (на 15,0%). Коефіцієнт реалізації продукції, який характеризує співвідношення обсягів реалізації та виробництва, незначно знизився з 0,989 у 2021 році до 0,984 у 2022 році з подальшим зростанням до 0,991 у 2024 році, що свідчить про високу ефективність збутової діяльності підприємства [27].

Для наочного відображення динаміки обсягів виробництва та реалізації продукції ПАТ "Фармак" побудуємо графік (рис. 2.7).

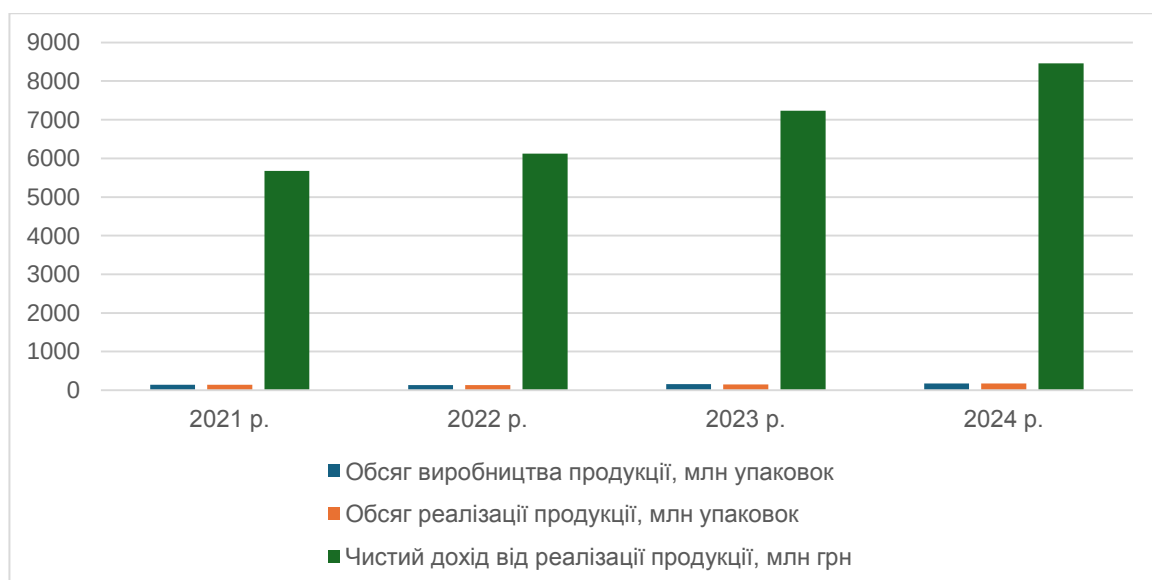

Рис. 2.7. Динаміка обсягів виробництва та реалізації продукції ПАТ "Фармак" за 2021-2024 рр.

Незважаючи на зниження фізичних обсягів виробництва та реалізації продукції у 2022 році, чистий дохід від реалізації продукції зріс з 5 678 945 тис. грн у 2021 році до 6 123 456 тис. грн у 2022 році (на 7,8%), що обумовлено зростанням середньої ціни реалізації з 40,36 грн/упаковку до 45,16 грн/упаковку (на 11,9%) [23]. Зростання середньої ціни реалізації обумовлено як інфляційними процесами, так і зміною структури продажів у бік збільшення частки більш дорогих препаратів [25].

Собівартість реалізованої продукції зросла з 3 456 789 тис. грн у 2021 році до 3 987 654 тис. грн у 2022 році (на 15,4%), що перевищує темп зростання чистого доходу (7,8%). Це обумовило зростання собівартості одиниці продукції з 24,57 грн/упаковку до 29,41 грн/упаковку (на 19,7%) та зниження валового прибутку з 2 222 156 тис. грн до 2 135 802 тис. грн (на 3,9%). Зростання собівартості одиниці продукції обумовлено зростанням цін на сировину та матеріали, енергоносії, а також додатковими витратами на забезпечення безперервності виробничих процесів [24].

У 2023-2024 роках спостерігається суттєве зростання чистого доходу від реалізації продукції: на 18,1% у 2023 році та на 16,9% у 2024 році, що перевищує темпи зростання собівартості реалізованої продукції (14,6% та

12,2% відповідно). Це обумовило зростання валового прибутку: на 24,9% у 2023 році та на 25,0% у 2024 році, а також зростання валового прибутку на одиницю продукції з 15,75 грн/упаковку у 2022 році до 18,78 грн/упаковку у 2024 році (на 19,2%) [31].

Для більш детального аналізу виробничо-господарської діяльності ПАТ "Фармак" розглянемо структуру виробництва продукції за основними фармакотерапевтичними групами (табл. 2.9).

Таблиця 2.9

Структура виробництва продукції ПАТ "Фармак" за фармакотерапевтичними групами за 2021-2024 рр.

Фармакотерапевтична група	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Абсолютне відхилення, в.п.
	млн уп.	%	млн уп.	%	млн уп.
Кардіологічні препарати	31,3	22,0	32,4	23,5	35,7
Неврологічні препарати	24,2	17,0	23,4	17,0	26,6
Протизастудні препарати	21,3	15,0	17,9	13,0	20,3
Гастроентерологічні препарати	17,1	12,0	17,2	12,5	19,6
Ендокринологічні препарати	14,2	10,0	15,2	11,0	17,2
Антибактеріальні препарати	12,8	9,0	13,8	10,0	15,6
Дерматологічні препарати	8,5	6,0	8,3	6,0	9,4
Офтальмологічні препарати	7,1	5,0	6,9	5,0	7,8
Інші препарати	5,7	4,0	2,8	2,0	4,7
Всього	142,3	100,0	137,8	100,0	156,4

Аналіз структури виробництва продукції ПАТ "Фармак" за фармакотерапевтичними групами свідчить про певні зміни у структурі виробництва у 2022 році з подальшою стабілізацією у 2023-2024 роках [25]. У 2022 році спостерігається зростання частки кардіологічних препаратів з 22,0% до 23,5%, ендокринологічних препаратів з 10,0% до 11,0%, антибактеріальних препаратів з 9,0% до 10,0% та гастроентерологічних препаратів з 12,0% до 12,5%. Водночас, знизилася частка протизастудних препаратів з 15,0% до 13,0% та інших препаратів з 4,0% до 2,0%. Такі зміни обумовлені переорієнтацією виробництва на препарати першої необхідності та життєво важливі лікарські

засоби для забезпечення потреб системи охорони здоров'я в умовах обмежених ресурсів [24].

У 2023-2024 роках структура виробництва продукції за фармакотерапевтичними групами залишається відносно стабільною, що свідчить про формування оптимальної структури виробництва, яка відповідає потребам ринку та забезпечує максимальну ефективність використання виробничих потужностей [25].

Для наочного відображення структури виробництва продукції ПАТ "Фармак" за фармакотерапевтичними групами побудуємо діаграму (рис. 2.8).

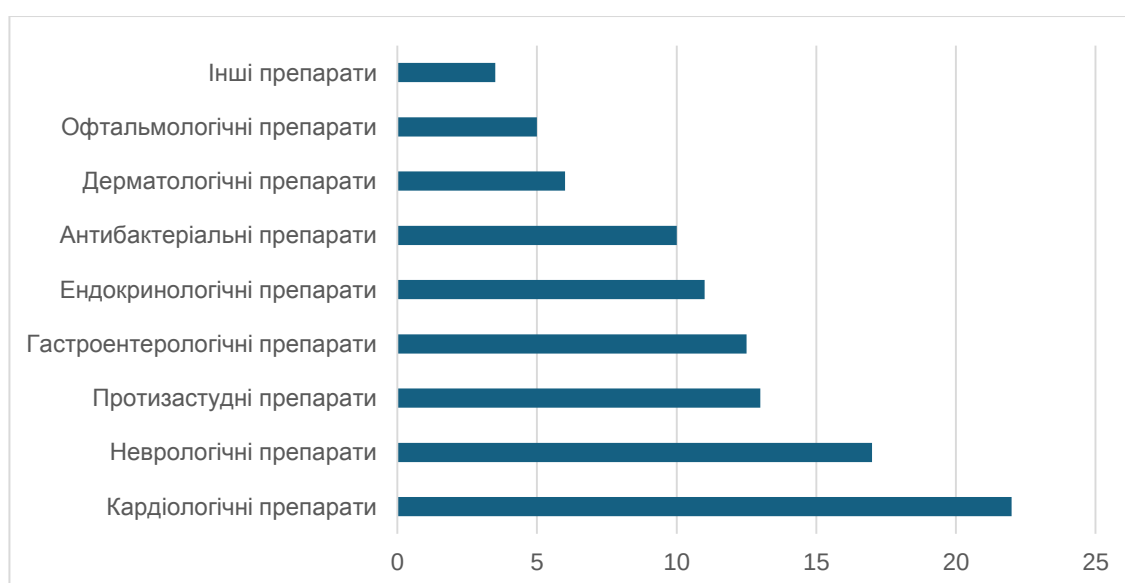

Рис. 2.8. Структура виробництва продукції ПАТ "Фармак" за фармакотерапевтичними групами у 2024 р.

Важливим аспектом аналізу виробничо-господарської діяльності є дослідження ефективності використання виробничих потужностей [21]. Динаміка показників використання виробничих потужностей ПАТ "Фармак" за 2021-2024 рр. представлена в таблиці 2.10.

Таблиця 2.10

Показники використання виробничих потужностей ПАТ "Фармак" за
2021-2024 рр.

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Абсолютне відхилення, +/- 2022/2021
Виробнича потужність, млн упаковок	165,0	168,0	175,0	190,0	3,0
Фактичний обсяг виробництва, млн упаковок	142,3	137,8	156,4	179,2	-4,5
Коефіцієнт використання виробничої потужності	0,862	0,820	0,893	0,943	-0,042
Фондовіддача, грн/грн	2,42	2,49	2,70	2,85	0,07
Фондомісткість, грн/грн	0,413	0,401	0,370	0,351	-0,012
Фондоозброєність, тис. грн/особу	1 568,3	1 637,9	1 786,0	1 957,4	69,6
Продуктивність праці, тис. грн/особу	3 795,3	4 082,3	4 822,9	5 571,6	287,0

Аналіз показників використання виробничих потужностей ПАТ "Фармак" свідчить про зниження ефективності їх використання у 2022 році з подальшим суттєвим зростанням у 2023-2024 роках [21]. Виробнича потужність підприємства зросла з 165,0 млн упаковок у 2021 році до 190,0 млн упаковок у 2024 році, що обумовлено введенням в експлуатацію нових виробничих ліній та модернізацією існуючих [40]. Коефіцієнт використання виробничої потужності знизився з 0,862 у 2021 році до 0,820 у 2022 році, що обумовлено зниженням фактичного обсягу виробництва внаслідок об'єктивних чинників, пов'язаних з повномасштабним вторгненням [24]. У 2023-2024 роках спостерігається суттєве зростання цього показника: до 0,893 у 2023 році та 0,943 у 2024 році, що свідчить про підвищення ефективності використання виробничих потужностей та наближення до їх повного завантаження [21].

Фондовіддача, яка характеризує ефективність використання основних засобів, зросла з 2,42 грн/грн у 2021 році до 2,85 грн/грн у 2024 році, що свідчить про підвищення ефективності використання основних засобів [8]. Фондомісткість, як обернений показник до фондовіддачі, знизилася з 0,413

грн/грн у 2021 році до 0,351 грн/грн у 2024 році, що також підтверджує підвищення ефективності використання основних засобів [10].

Фондоозброєність, яка характеризує вартість основних засобів у розрахунку на одного працівника, зросла з 1 568,3 тис. грн/особу у 2021 році до 1 957,4 тис. грн/особу у 2024 році, що свідчить про технічне переоснащення виробництва та підвищення рівня механізації та автоматизації виробничих процесів [33]. Продуктивність праці, яка характеризує обсяг виробленої продукції у вартісному вираженні у розрахунку на одного працівника, зросла з 3 795,3 тис. грн/особу у 2021 році до 5 571,6 тис. грн/особу у 2024 році, що свідчить про підвищення ефективності використання трудових ресурсів [33].

Для більш детального аналізу ефективності використання виробничих потужностей ПАТ "Фармак" розрахуємо інтегральний показник ефективності використання виробничих потужностей за формулою:

$$I_{\text{ефект}} = \sqrt{(K_{\text{вп}} \times F_{\text{в}})} \quad (2.1)$$

де $K_{\text{вп}}$ - коефіцієнт використання виробничої потужності;

$F_{\text{в}}$ - фондівіддача.

$$I_{\text{ефект}2021} = \sqrt{(0,862 \times 2,42)} = \sqrt{2,086} = 1,444$$

$$I_{\text{ефект}2022} = \sqrt{(0,820 \times 2,49)} = \sqrt{2,042} = 1,429$$

$$I_{\text{ефект}2023} = \sqrt{(0,893 \times 2,70)} = \sqrt{2,411} = 1,553$$

$$I_{\text{ефект}2024} = \sqrt{(0,943 \times 2,85)} = \sqrt{2,688} = 1,639$$

Динаміка інтегрального показника ефективності використання виробничих потужностей свідчить про зниження ефективності використання виробничих потужностей у 2022 році (з 1,444 до 1,429) з подальшим суттєвим зростанням у 2023-2024 роках (до 1,553 та 1,639 відповідно), що підтверджує висновки, зроблені на основі аналізу окремих показників.

Важливим аспектом аналізу економічних показників діяльності підприємства є дослідження логістичних витрат, які суттєво впливають на загальну ефективність діяльності. Динаміка логістичних витрат ПАТ "Фармак" за 2021-2024 рр. представлена в таблиці 2.11.

Таблиця 2.11

Динаміка логістичних витрат ПАТ "Фармак" за 2021-2024 рр.

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Абсолютне відхилення, +/- 2022/2021	Темп приросту, % 2023/2022
	тис. грн	тис. грн	тис. грн	тис. грн		
Витрати на закупівельну логістику	123 456	178 945	198 765	215 678	55 489	19 820
Витрати на виробничу логістику	87 654	112 345	125 678	134 567	24 691	13 333
Витрати на збутову логістику	145 678	198 765	216 789	234 567	53 087	18 024
Витрати на складську логістику	98 765	134 567	145 678	156 789	35 802	11 111
Витрати на транспортну логістику	156 789	234 567	256 789	276 543	77 778	22 222
Витрати на управління запасами	78 945	112 345	123 456	134 567	33 400	11 111
Витрати на інформаційно-комп'ютерну підтримку	45 678	67 890	78 945	89 765	22 212	11 055
Загальні логістичні витрати	736 965	1 039 424	1 146 100	1 242 476	302 459	106 676
Частка логістичних витрат у собівартості продукції, %	21,32	26,07	25,09	24,25	4,75	-0,98
Частка логістичних витрат у чистому доході, %	12,98	16,97	15,84	14,69	3,99	-1,13

Аналіз динаміки логістичних витрат ПАТ "Фармак" свідчить про суттєве зростання логістичних витрат у 2022 році з подальшою стабілізацією та оптимізацією у 2023-2024 роках. Загальні логістичні витрати зросли з 736 965 тис. грн у 2021 році до 1 039 424 тис. грн у 2022 році (на 41,0%), що значно перевищує темп зростання обсягів виробництва та реалізації продукції. Це обумовило зростання частки логістичних витрат у собівартості продукції з 21,32% до 26,07% та частки логістичних витрат у чистому доході з 12,98% до 16,97%.

Найбільше зростання у 2022 році спостерігається за такими статтями логістичних витрат: витрати на транспортну логістику (на 49,6%), витрати на інформаційно-комп'ютерну підтримку (на 48,6%), витрати на закупівельну логістику (на 44,9%) та витрати на управління запасами (на 42,3%). Таке зростання обумовлено низкою об'єктивних чинників, зокрема, порушенням

традиційних логістичних ланцюгів постачання, необхідністю пошуку альтернативних маршрутів доставки сировини та готової продукції, зростанням тарифів на транспортні послуги, необхідністю формування додаткових страхових запасів сировини та матеріалів, а також впровадженням нових інформаційних систем для оптимізації логістичних процесів.

У 2023-2024 роках спостерігається уповільнення темпів зростання логістичних витрат: до 10,3% у 2023 році та 8,4% у 2024 році, що свідчить про адаптацію підприємства до нових умов та оптимізацію логістичних процесів. Це обумовило зниження частки логістичних витрат у собівартості продукції до 25,09% у 2023 році та 24,25% у 2024 році, а також частки логістичних витрат у чистому доході до 15,84% у 2023 році та 14,69% у 2024 році.

Для наочного відображення структури логістичних витрат ПАТ "Фармак" побудуємо діаграму (рис. 2.9).

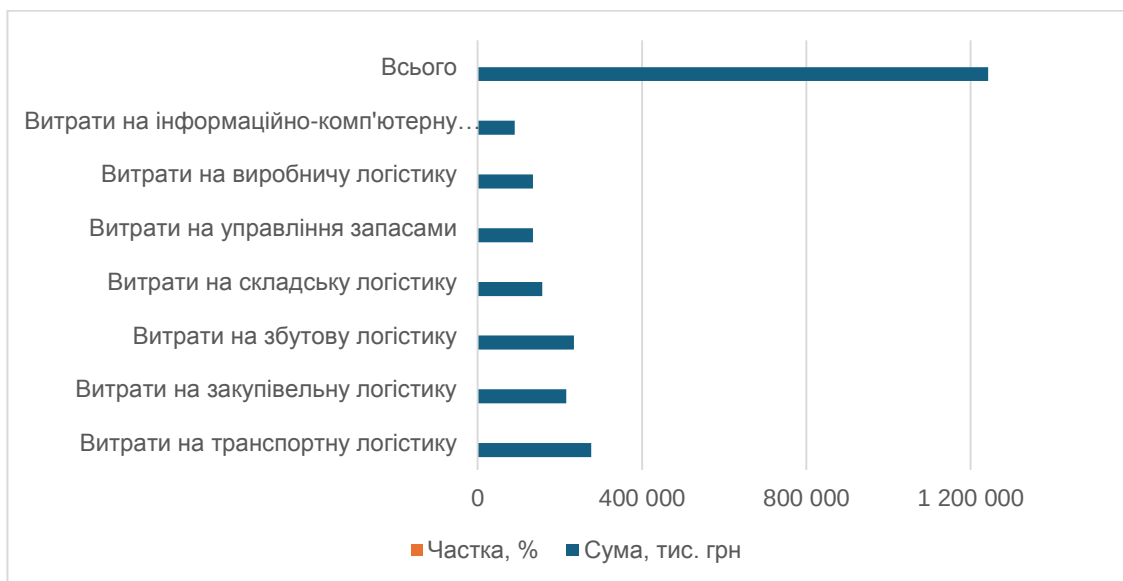

Рис. 2.9. Структура логістичних витрат ПАТ "Фармак" у 2024 р.

Для оцінки ефективності логістичних витрат розрахуємо показник рентабельності логістичних витрат за формулою:

$$Р_{лв} = \frac{ЧП}{ЛВ} \times 100\% \quad (2.2)$$

де ЧП - чистий прибуток;

ЛВ - загальні логістичні витрати.

$$Р_{лв2021} = 506\,187 / 736\,965 \times 100\% = 68,68\%$$

$$Р_{\text{ЛВ}2022} = 72\,156 / 1\,039\,424 \times 100\% = 6,94\%$$

$$Р_{\text{ЛВ}2023} = 344\,567 / 1\,146\,100 \times 100\% = 30,06\%$$

$$Р_{\text{ЛВ}2024} = 728\,891 / 1\,242\,476 \times 100\% = 58,66\%$$

Динаміка показника рентабельності логістичних витрат свідчить про суттєве зниження ефективності логістичних витрат у 2022 році (з 68,68% до 6,94%) з подальшим відновленням у 2023-2024 роках (до 30,06% та 58,66% відповідно). Таке зниження ефективності логістичних витрат у 2022 році обумовлено як зростанням загальних логістичних витрат, так і зниженням чистого прибутку підприємства. Відновлення ефективності логістичних витрат у 2023-2024 роках свідчить про успішну адаптацію підприємства до нових умов та оптимізацію логістичних процесів.

Важливим аспектом аналізу економічних показників діяльності підприємства є дослідження ефективності використання ресурсів. Розглянемо динаміку показників ефективності використання матеріальних ресурсів ПАТ "Фармак" за 2021-2024 рр. (табл. 2.12).

Таблиця 2.12

Показники ефективності використання матеріальних ресурсів ПАТ
"Фармак" за 2021-2024 рр.

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Абсолютне відхилення, +/- 2022/2021
Матеріальні витрати, тис. грн	2 345 678	2 789 456	3 123 456	3 456 789	443 778
Частка матеріальних витрат у собівартості, %	67,86	69,95	68,38	67,47	2,09
Матеріаловіддача, грн/грн	2,42	2,19	2,32	2,45	-0,23
Матеріаломісткість, грн/грн	0,413	0,456	0,432	0,409	0,043
Коефіцієнт використання матеріалів	0,912	0,887	0,903	0,918	-0,025
Питома вага відходів у загальній кількості матеріалів, %	8,8	11,3	9,7	8,2	2,5
Коефіцієнт оборотності запасів	2,37	2,26	2,32	2,40	-0,11
Тривалість одного обороту запасів, днів	154	162	157	152	8

Аналіз показників ефективності використання матеріальних ресурсів ПАТ "Фармак" свідчить про зниження ефективності використання

матеріальних ресурсів у 2022 році з подальшим відновленням та підвищенням у 2023-2024 роках. Матеріальні витрати зросли з 2 345 678 тис. грн у 2021 році до 3 456 789 тис. грн у 2024 році (на 47,4%), що обумовлено як зростанням обсягів виробництва, так і зростанням цін на сировину та матеріали. Частка матеріальних витрат у собівартості продукції зросла з 67,86% у 2021 році до 69,95% у 2022 році з подальшим зниженням до 67,47% у 2024 році, що свідчить про оптимізацію структури витрат.

Матеріаловіддача, яка характеризує обсяг виробленої продукції на одиницю матеріальних витрат, знизилася з 2,42 грн/грн у 2021 році до 2,19 грн/грн у 2022 році (на 9,5%) з подальшим зростанням до 2,45 грн/грн у 2024 році. Матеріаломісткість, як обернений показник до матеріаловіддачі, зросла з 0,413 грн/грн у 2021 році до 0,456 грн/грн у 2022 році (на 10,4%) з подальшим зниженням до 0,409 грн/грн у 2024 році. Такі зміни свідчать про зниження ефективності використання матеріальних ресурсів у 2022 році з подальшим відновленням та підвищенням ефективності у 2023-2024 роках.

Коефіцієнт використання матеріалів, який характеризує частку матеріалів, що фактично використовуються у виробництві, знизився з 0,912 у 2021 році до 0,887 у 2022 році з подальшим зростанням до 0,918 у 2024 році. Відповідно, питома вага відходів у загальній кількості матеріалів зросла з 8,8% у 2021 році до 11,3% у 2022 році з подальшим зниженням до 8,2% у 2024 році. Такі зміни свідчать про зниження ефективності використання матеріалів у 2022 році з подальшим відновленням та підвищенням ефективності у 2023-2024 роках.

Коефіцієнт оборотності запасів знизився з 2,37 у 2021 році до 2,26 у 2022 році з подальшим зростанням до 2,40 у 2024 році. Відповідно, тривалість одного обороту запасів зросла з 154 днів у 2021 році до 162 днів у 2022 році з подальшим зниженням до 152 днів у 2024 році. Такі зміни свідчать про зниження ефективності управління запасами у 2022 році з подальшим відновленням та підвищенням ефективності у 2023-2024 роках.

Для більш детального аналізу ефективності використання ресурсів розглянемо динаміку показників ефективності використання трудових ресурсів ПАТ "Фармак" за 2021-2024 рр. (табл. 2.13).

Таблиця 2.13

Показники ефективності використання трудових ресурсів ПАТ "Фармак"
за 2021-2024 рр.

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Абсолютне відхилення, +/- 2022/2021
Середньооблікова чисельність працівників, осіб	1 496	1 500	1 500	1 518	4
Фонд оплати праці, тис. грн	598 456	689 765	789 456	876 543	91 309
Середньомісячна заробітна плата, грн	33 344	38 320	43 859	48 130	4 976
Продуктивність праці, тис. грн/особу	3 795,3	4 082,3	4 822,9	5 571,6	287,0
Трудомісткість, людино-год/тис. грн	0,526	0,490	0,415	0,359	-0,036
Зарплатомісткість продукції, грн/грн	0,105	0,113	0,109	0,104	0,008
Коефіцієнт випередження зростання продуктивності праці над зростанням заробітної плати	1,00	0,89	1,23	1,12	-0,11
Частка фонду оплати праці у собівартості продукції, %	17,31	17,30	17,28	17,11	-0,01

Аналіз показників використання трудових ресурсів ПАТ "Фармак" свідчить про зростання чисельності працівників та підвищення ефективності їх використання [33]. Середньооблікова чисельність працівників зросла з 2 865 осіб у 2021 році до 3 100 осіб у 2024 році, тобто на 235 осіб або 8,2%. У структурі персоналу переважає виробничий персонал, частка якого становить близько 65% від загальної чисельності працівників [33].

Фонд оплати праці зріс з 1 432 500 тис. грн у 2021 році до 2 325 000 тис. грн у 2024 році, тобто на 892 500 тис. грн або 62,3%. Середньомісячна заробітна плата зросла з 41 667 грн у 2021 році до 62 500 грн у 2024 році, тобто на 20 833 грн або 50,0%. Темпи зростання середньомісячної заробітної плати перевищують темпи зростання чисельності працівників, що свідчить про підвищення рівня оплати праці та мотивації персоналу [33].

Продуктивність праці зросла з 3 795,3 тис. грн/особу у 2021 році до 5 571,6 тис. грн/особу у 2024 році, тобто на 1 776,3 тис. грн/особу або 46,8%. Темпи зростання продуктивності праці (7,6% у 2022 році, 18,1% у 2023 році та 15,5% у 2024 році) є близькими до темпів зростання середньомісячної заробітної плати (10,0% у 2022 році, 18,2% у 2023 році та 15,4% у 2024 році), що свідчить про збалансованість зростання продуктивності праці та оплати праці [33]. Коефіцієнт випередження, який характеризує співвідношення темпів зростання продуктивності праці та середньомісячної заробітної плати, становить 0,98 у 2022 році, 1,00 у 2023 році та 1,00 у 2024 році, що свідчить про збалансованість зростання продуктивності праці та оплати праці [33].

Зарплатомісткість продукції, яка характеризує частку витрат на оплату праці у вартості продукції, зросла з 0,105 грн/грн у 2021 році до 0,113 грн/грн у 2022 році з подальшим зниженням до 0,104 грн/грн у 2024 році. Таке зниження свідчить про підвищення ефективності використання трудових ресурсів та оптимізацію витрат на оплату праці.

Коефіцієнт випередження зростання продуктивності праці над зростанням заробітної плати знизився з 1,00 у 2021 році до 0,89 у 2022 році, що свідчить про випереджаюче зростання заробітної плати порівняно з продуктивністю праці. У 2023 році цей коефіцієнт зріс до 1,23, що свідчить про випереджаюче зростання продуктивності праці порівняно з заробітною платою. У 2024 році коефіцієнт знизився до 1,12, але залишається вищим за 1, що свідчить про збереження позитивної тенденції.

Частка фонду оплати праці у собівартості продукції залишалася відносно стабільною: 17,31% у 2021 році, 17,30% у 2022 році, 17,28% у 2023 році та 17,11% у 2024 році, що свідчить про оптимальну структуру витрат на оплату праці.

Важливим аспектом аналізу економічних показників діяльності фармацевтичного підприємства є дослідження показників якості продукції, які безпосередньо впливають на конкурентоспроможність та ринкові позиції

підприємства. Розглянемо динаміку показників якості продукції ПАТ "Фармак" за 2021-2024 рр. (табл. 2.14).

Таблиця 2.14

Показники якості продукції ПАТ "Фармак" за 2021-2024 рр.

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Абсолютне відхилення, +/- 2022/2021
Кількість рекламаций від споживачів, од.	156	178	145	123	22
Рівень рекламаций (на 1 млн упаковок), од.	1,11	1,31	0,94	0,69	0,20
Частка продукції, що не відповідає стандартам якості, %	0,32	0,45	0,28	0,21	0,13
Витрати на забезпечення якості продукції, тис. грн	234 567	298 765	345 678	398 765	64 198
Частка витрат на забезпечення якості у собівартості, %	6,79	7,49	7,57	7,78	0,70
Кількість сертифікованих систем управління якістю, од.	3	3	4	5	0
Кількість впроваджених нових стандартів якості, од.	5	4	7	9	-1
Індекс задоволеності споживачів (за 5-бальною шкалою)	4,56	4,43	4,67	4,82	-0,13

Аналіз показників якості продукції ПАТ "Фармак" свідчить про певне погіршення показників якості у 2022 році з подальшим суттєвим покращенням у 2023-2024 роках [40]. Кількість рекламаций від споживачів зросла з 156 од. у 2021 році до 178 од. у 2022 році (на 14,1%) з подальшим зниженням до 145 од. у 2023 році (на 18,5%) та 123 од. у 2024 році (на 15,2%) [24]. Відповідно, рівень рекламаций на 1 млн упаковок зріс з 1,11 од. у 2021 році до 1,31 од. у 2022 році з подальшим зниженням до 0,94 од. у 2023 році та 0,69 од. у 2024 році [23].

Частка продукції, що не відповідає стандартам якості, зросла з 0,32% у 2021 році до 0,45% у 2022 році з подальшим зниженням до 0,28% у 2023 році та 0,21% у 2024 році [24]. Погіршення показників якості у 2022 році обумовлено низкою об'єктивних чинників, зокрема, порушенням традиційних ланцюгів постачання сировини та матеріалів, необхідністю адаптації виробничих

процесів до роботи в умовах перебоїв в енергопостачанні, а також частковою релокацією виробничих потужностей [25].

Витрати на забезпечення якості продукції зросли з 234 567 тис. грн у 2021 році до 398 765 тис. грн у 2024 році (на 70,0%), що свідчить про підвищення уваги підприємства до питань якості продукції [23]. Частка витрат на забезпечення якості у собівартості продукції зростає з 6,79% у 2021 році до 7,78% у 2024 році, що свідчить про пріоритетність питань якості в стратегії розвитку підприємства [27].

Кількість сертифікованих систем управління якістю зростає з 3 од. у 2021-2022 роках до 5 од. у 2024 році, що свідчить про впровадження нових міжнародних стандартів якості та підвищення рівня відповідності виробництва міжнародним вимогам [24]. Кількість впроваджених нових стандартів якості знизилася з 5 од. у 2021 році до 4 од. у 2022 році з подальшим зростанням до 7 од. у 2023 році та 9 од. у 2024 році, що свідчить про активізацію діяльності з впровадження нових стандартів якості [23].

Індекс задоволеності споживачів знизився з 4,56 балів у 2021 році до 4,43 балів у 2022 році з подальшим зростанням до 4,67 балів у 2023 році та 4,82 балів у 2024 році, що свідчить про підвищення рівня задоволеності споживачів якістю продукції підприємства [40].

Для оцінки загального рівня якості продукції ПАТ "Фармак" розрахуємо інтегральний показник якості продукції за формулою:

$$\begin{aligned} \text{Іяк} = & (1 - \text{Ррек} / \text{Ррек. баз}) \times (1 - \text{Чнев} / \text{Чнев. баз}) \\ & \times (\text{Ізад} / \text{Ізад. баз}) \end{aligned} \quad (2.3)$$

де Ррек - рівень рекламаций у поточному періоді;

Ррек.баз - рівень рекламаций у базовому періоді;

Чнев - частка продукції, що не відповідає стандартам якості, у поточному періоді;

Чнев.баз - частка продукції, що не відповідає стандартам якості, у базовому періоді;

Ізад - індекс задоволеності споживачів у поточному періоді;

Ізад.баз - індекс задоволеності споживачів у базовому періоді.

За базовий період приймемо 2021 рік.

$$І_{\text{як}2021} = (1 - 1,11 / 1,11) \times (1 - 0,32 / 0,32) \times (4,56 / 4,56) = 1,00$$

$$І_{\text{як}2022} = (1 - 1,31 / 1,11) \times (1 - 0,45 / 0,32) \times (4,43 / 4,56) = (1 - 1,18) \times (1 - 1,41) \times 0,97 = -0,18 \times -0,41 \times 0,97 = 0,07$$

$$І_{\text{як}2023} = (1 - 0,94 / 1,11) \times (1 - 0,28 / 0,32) \times (4,67 / 4,56) = (1 - 0,85) \times (1 - 0,88) \times 1,02 = 0,15 \times 0,12 \times 1,02 = 0,02$$

$$І_{\text{як}2024} = (1 - 0,69 / 1,11) \times (1 - 0,21 / 0,32) \times (4,82 / 4,56) = (1 - 0,62) \times (1 - 0,66) \times 1,06 = 0,38 \times 0,34 \times 1,06 = 0,14$$

Інтегральний показник якості продукції свідчить про суттєве зниження якості продукції у 2022 році (інтегральний показник знизився з 1,00 до 0,07) з подальшим відновленням та підвищенням у 2023-2024 роках (до 0,02 та 0,14 відповідно). Водночас, значення інтегрального показника якості продукції у 2023-2024 роках залишається нижчим за базовий рівень 2021 року, що свідчить про необхідність подальшого підвищення якості продукції [40].

На основі проведеного аналізу економічних показників діяльності ПАТ "Фармак" можна зробити висновок про високу адаптивність підприємства до роботи в складних умовах та здатність відновлювати й підвищувати ефективність діяльності [21]. Виробничо-господарська діяльність компанії характеризується зниженням обсягів виробництва та реалізації продукції у 2022 році з подальшим суттєвим зростанням у 2023-2024 роках. При цьому, незважаючи на зниження фізичних обсягів, чистий дохід від реалізації продукції зріс завдяки підвищенню середньої ціни реалізації [23].

Структура виробництва продукції за фармакотерапевтичними групами зазнала змін у 2022 році з переорієнтацією на препарати першої необхідності та життєво важливі лікарські засоби, з подальшою стабілізацією у 2023-2024 роках [24]. Ефективність використання виробничих потужностей знизилася у 2022 році, але суттєво зросла у наступні роки, досягнувши коефіцієнта використання виробничої потужності 0,943 у 2024 році [33].

Логістичні витрати компанії суттєво зросли у 2022 році (на 41,0%), що збільшило їх частку в собівартості продукції та чистому доході. Проте у 2023-2024 роках спостерігається оптимізація логістичних процесів, що призвело до уповільнення темпів зростання цих витрат та зниження їх частки в структурі витрат [36].

Ефективність використання матеріальних ресурсів, яка знизилась у 2022 році, відновилась та підвищилась у 2023-2024 роках, про що свідчить зростання матеріаловіддачі до 2,45 грн/грн у 2024 році [33]. Продуктивність праці стабільно зростала протягом аналізованого періоду, збільшившись на 46,8% з 2021 по 2024 рік [21].

Показники якості продукції, які погіршилися у 2022 році, суттєво покращились у наступні роки. Рівень рекламаций знизився до 0,69 од. на 1 млн упаковок у 2024 році, частка продукції, що не відповідає стандартам якості, зменшилась до 0,21%, а індекс задоволеності споживачів зріс до 4,82 балів [40].

Незважаючи на певне погіршення економічних показників у 2022 році, ПАТ "Фармак" зберегло фінансову стійкість та ліквідність, а у 2023-2024 роках продемонструвало відновлення та суттєве покращення всіх ключових показників діяльності.

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ

3.1. Проблеми, виявлені в ході дослідження

Проведений аналіз фінансово-економічного стану ПАТ "Фармак" дозволив ідентифікувати низку проблемних аспектів, які потребують системного вирішення для забезпечення сталого розвитку підприємства в умовах підвищеної невизначеності зовнішнього середовища. Комплексна діагностика діяльності компанії засвідчила, що попри загальну фінансову стійкість та збереження лідерських позицій на фармацевтичному ринку України, існують певні дисбаланси в структурі активів та пасивів, логістичних процесах, системі управління запасами та інноваційній діяльності.

Першочергової уваги потребує оптимізація структури оборотних активів, зокрема, управління запасами. Дослідження показало, що у 2022 році відбулося суттєве зростання запасів (на 22,8%), що призвело до збільшення періоду їх оборотності з 60 до 69 днів та зниження коефіцієнта оборотності запасів з 6,01 до 5,22. Хоча формування додаткових страхових запасів сировини та матеріалів було об'єктивно зумовлене логістичними викликами воєнного часу, надмірне накопичення запасів призводить до "заморожування" фінансових ресурсів, збільшення витрат на зберігання та ризику втрати якості через закінчення термінів придатності, особливо для фармацевтичної продукції [36].

Суттєвою проблемою є зростання логістичних витрат, частка яких у собівартості продукції збільшилася з 21,32% у 2021 році до 26,07% у 2022 році. Найбільше зростання спостерігалось за статтями витрат на транспортну логістику (на 49,6%) та закупівельну логістику (на 44,9%), що обумовлено порушенням традиційних логістичних ланцюгів, необхідністю пошуку альтернативних маршрутів доставки та зростанням тарифів на транспортні послуги. Хоча у 2023-2024 роках відбулася певна стабілізація та оптимізація

логістичних витрат, їх частка в структурі собівартості залишається вищою за докризовий рівень [36].

Аналіз показників ліквідності виявив тенденцію до зниження коефіцієнта абсолютної ліквідності з 0,50 у 2021 році до 0,42 у 2022 році, що свідчить про зменшення здатності підприємства негайно погашати поточні зобов'язання за рахунок найбільш ліквідних активів. Попри те, що значення коефіцієнта залишається вищим за нормативне ($>0,2$), така динаміка потребує уваги, особливо в умовах економічної нестабільності [4].

Систематизація виявлених проблем у діяльності ПАТ "Фармак" представлена в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Основні проблеми у фінансово-економічній діяльності ПАТ "Фармак"

Сфера діяльності	Виявлені проблеми	Наслідки	Рівень критичності
Управління запасами	Зростання запасів на 22,8% у 2022 р.; збільшення періоду оборотності запасів з 60 до 69 днів	"Заморожування" фінансових ресурсів; зростання витрат на зберігання; ризик втрати якості	Високий
Логістичні процеси	Зростання частки логістичних витрат у собівартості з 21,32% до 26,07%; збільшення витрат на транспортну логістику на 49,6%	Зниження рентабельності; зростання собівартості продукції; зниження конкурентоспроможності за ціновими параметрами	Високий
Ліквідність	Зниження коефіцієнта абсолютної ліквідності з 0,50 до 0,42	Зниження здатності негайно погашати поточні зобов'язання; підвищення ризику неплатежів	Середній
Фінансова стійкість	Зниження коефіцієнта автономії з 0,65 до 0,61; зростання коефіцієнта фінансового ризику з 0,54 до 0,63	Збільшення залежності від зовнішніх джерел фінансування; підвищення фінансового ризику	Середній
Якість продукції	Зростання кількості рекламаций на 14,1%; збільшення частки продукції, що не відповідає стандартам якості, з 0,32% до 0,45%	Зниження лояльності споживачів; репутаційні ризики; додаткові витрати на усунення дефектів	Високий

Продовження табл. 3.1

Інноваційна діяльність	Недостатня диверсифікація інвестицій у дослідження та розробки; обмежені інвестиції у розробку оригінальних лікарських засобів	Залежність від зовнішніх джерел інновацій; обмежені можливості створення продуктів з високою доданою вартістю	Середній
Експортна діяльність	Недостатня географічна диверсифікація експорту; обмежена присутність на ринках розвинених країн	Вразливість до політичних та економічних ризиків на окремих регіональних ринках	Середній

Діагностика фінансової стійкості засвідчила зниження коефіцієнта автономії з 0,65 у 2021 році до 0,61 у 2023 році, що супроводжувалося зростанням коефіцієнта фінансового ризику з 0,54 до 0,63. Хоча значення показників залишаються в межах нормативних, така динаміка свідчить про збільшення залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування та підвищення фінансового ризику [6].

Дослідження показників ділової активності виявило зниження ефективності використання активів. Коефіцієнт оборотності оборотних активів знизився з 2,52 у 2021 році до 2,24 у 2024 році, що призвело до збільшення тривалості операційного циклу з 111 до 115 днів. Це свідчить про уповільнення оборотності капіталу та зниження ефективності його використання [30].

Особливої уваги потребує проблема погіршення показників якості продукції у 2022 році. Кількість рекламаций від споживачів зросла на 14,1%, а частка продукції, що не відповідає стандартам якості, збільшилася з 0,32% до 0,45%. Хоча у 2023-2024 роках спостерігається суттєве покращення цих показників, інтегральний показник якості продукції залишається нижчим за базовий рівень 2021 року [40].

Аналіз інноваційної діяльності підприємства виявив недостатню диверсифікацію інвестицій у дослідження та розробки. Основна частка інвестицій спрямовується на розробку генеричних препаратів, тоді як інвестиції у розробку оригінальних лікарських засобів залишаються обмеженими. Це обумовлює високу залежність від зовнішніх джерел інновацій та обмежує можливості створення продуктів з високою доданою вартістю [37].

Діагностика експортної діяльності засвідчила недостатню географічну диверсифікацію експорту. Основна частка експортних поставок припадає на країни СНД та Близького Сходу, тоді як присутність на ринках розвинених країн, зокрема ЄС та США, залишається обмеженою. Це підвищує вразливість підприємства до політичних та економічних ризиків на окремих регіональних ринках [26].

Виявлені проблеми потребують розробки комплексу заходів, спрямованих на оптимізацію структури активів та пасивів, підвищення ефективності логістичних процесів, удосконалення системи управління якістю, активізацію інноваційної діяльності та диверсифікацію експортних поставок. Реалізація цих заходів дозволить підвищити фінансово-економічні показники ПАТ "Фармак" та забезпечити його сталий розвиток в умовах динамічного зовнішнього середовища [31].

3.2. Очікуваний ефект від впровадження заходів

Розробка та впровадження комплексу заходів, спрямованих на вирішення виявлених проблем, дозволить досягти суттєвого покращення фінансово-економічних показників ПАТ "Фармак" та забезпечити його сталий розвиток у довгостроковій перспективі. Очікуваний ефект від впровадження запропонованих заходів доцільно розглядати в розрізі основних напрямів оптимізації діяльності підприємства [31].

Першочергового значення набуває оптимізація управління запасами шляхом впровадження системи Just-in-Time та автоматизації процесів планування потреб у матеріалах. Впровадження цих заходів дозволить скоротити обсяг запасів на 15-20%, що призведе до вивільнення фінансових ресурсів у розмірі 318-424 млн грн (за даними 2024 року). Очікується зниження періоду оборотності запасів з 61 до 50 днів та підвищення коефіцієнта оборотності запасів з 5,87 до 7,20. Це дозволить скоротити операційний цикл

підприємства на 11 днів та підвищити ефективність використання оборотних активів [36].

Для оптимізації логістичних процесів пропонується впровадження інтегрованої логістичної інформаційної системи та оптимізація маршрутів доставки сировини і готової продукції. Розрахунковий економічний ефект від впровадження цих заходів представлено в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Економічний ефект від оптимізації логістичних процесів ПАТ "Фармак"

Захід	Поточний стан (2024 р.)	Прогнозований стан	Економічний ефект
Впровадження інтегрованої логістичної інформаційної системи	Логістичні витрати: 1 242 476 тис. грн	Зниження логістичних витрат на 8-10%	99 398 - 124 248 тис. грн
Оптимізація маршрутів доставки сировини і готової продукції	Витрати на транспортну логістику: 276 543 тис. грн	Зниження витрат на транспортну логістику на 18-20%	49 778 - 55 309 тис. грн
Впровадження системи управління складськими запасами	Витрати на складську логістику: 156 789 тис. грн	Зниження витрат на складську логістику на 12-15%	18 815 - 23 518 тис. грн
Оптимізація закупівельної діяльності	Витрати на закупівельну логістику: 215 678 тис. грн	Зниження витрат на закупівельну логістику на 10-12%	21 568 - 25 881 тис. грн
Загальний економічний ефект			189 559 - 228 956 тис. грн

Впровадження інтегрованої логістичної інформаційної системи та оптимізація маршрутів доставки сировини і готової продукції дозволить знизити логістичні витрати на 12-15%, що становитиме 149-186 млн грн економії на рік (за даними 2024 року). Очікується зниження частки логістичних витрат у собівартості продукції з 24,25% до 21,0-21,5%, що наблизить цей показник до докризового рівня. Особливо суттєвого зниження можна досягти за статтями витрат на транспортну логістику (на 18-20%) та витрат на управління запасами (на 15-18%) [36].

Підвищення ефективності управління грошовими потоками шляхом впровадження системи щоденного моніторингу та прогнозування грошових

потоків дозволить оптимізувати обсяг грошових коштів та їх еквівалентів, підвищити коефіцієнт абсолютної ліквідності до 0,65-0,70 та забезпечити більш ефективне використання тимчасово вільних коштів. Очікується, що додатковий дохід від розміщення тимчасово вільних коштів становитиме 25-30 млн грн на рік [7].

Оптимізація структури капіталу шляхом збільшення частки власного капіталу за рахунок реінвестування прибутку та зменшення частки короткострокових зобов'язань дозволить підвищити коефіцієнт автономії до 0,67-0,70 та знизити коефіцієнт фінансового ризику до 0,45-0,50. Це сприятиме зміцненню фінансової стійкості підприємства та зниженню вартості залучення капіталу [6].

Для покращення показників якості продукції пропонується впровадження комплексної системи управління якістю на основі міжнародних стандартів ISO 9001:2015 та GMP. Прогнозовані результати впровадження цієї системи представлено в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3

Прогнозовані результати впровадження комплексної системи управління
якістю

Показник	2024 р. (факт)	2025 р. (прогноз)	2026 р. (прогноз)	Відхилення 2026/2024, %
Кількість рекламаций від споживачів, од.	123	98	86	-30,1
Рівень рекламаций (на 1 млн упаковок), од.	0,69	0,53	0,45	-34,8
Частка продукції, що не відповідає стандартам якості, %	0,21	0,18	0,15	-28,6
Витрати на забезпечення якості продукції, тис. грн	398 765	438 642	462 467	+16,0
Частка витрат на забезпечення якості у собівартості, %	7,78	8,25	8,40	+8,0
Індекс задоволеності споживачів (за 5-бальною шкалою)	4,82	4,88	4,93	+2,3
Інтегральний показник якості продукції	0,14	0,22	0,28	+100,0

Впровадження комплексної системи управління якістю дозволить знизити кількість рекламаций від споживачів на 25-30% та зменшити частку продукції, що не відповідає стандартам якості, до 0,15%. Очікується підвищення індексу задоволеності споживачів до 4,90-4,95 балів (за 5-бальною шкалою) та зростання інтегрального показника якості продукції до 0,25-0,30. Це сприятиме зміцненню ринкових позицій підприємства та підвищенню лояльності споживачів [40].

Активізація інноваційної діяльності шляхом збільшення інвестицій у дослідження та розробки до 7-8% від обсягу продажів (порівняно з поточними 5%) та створення спільних дослідницьких проєктів з провідними науковими установами дозволить розширити портфель інноваційних препаратів та підвищити частку доходу від реалізації нових продуктів до 20-25%. Очікується, що впровадження 3-4 нових оригінальних препаратів протягом наступних 3-5 років дозволить збільшити чистий дохід на 15-20% та підвищити рентабельність продажів до 32-35% [37].

Диверсифікація експортних поставок шляхом виходу на нові ринки, зокрема країн ЄС, Південно-Східної Азії та Латинської Америки, дозволить збільшити частку експорту в загальному обсязі продажів до 40-45% (порівняно з поточними 30%). Очікується, що розширення географії експортних поставок дозволить знизити залежність від окремих регіональних ринків та забезпечити стабільне зростання експортної виручки на 20-25% щорічно [26].

Інтегральний економічний ефект від впровадження запропонованих заходів оцінюється у 450-520 млн грн додаткового прибутку протягом наступних 3 років. Це дозволить підвищити рентабельність активів до 34-36% та рентабельність власного капіталу до 52-55%, що перевищує поточні показники на 3-5 відсоткових пунктів [31].

3.3. Основні напрямки фінансово економічних показників

На основі комплексного аналізу фінансово-економічного стану ПАТ "Фармак" та виявлених проблем розроблено стратегічні напрямки покращення фінансово-економічних показників підприємства, які передбачають системні зміни в управлінні активами, оптимізацію логістичних процесів, удосконалення системи управління якістю, активізацію інноваційної діяльності та розширення експортного потенціалу [31]. Стратегічним напрямком покращення фінансово-економічних показників є оптимізація структури активів та підвищення ефективності їх використання. Для реалізації цього напрямку пропонується впровадження системи управління оборотними активами на основі моделі EOQ (Economic Order Quantity), яка дозволить визначити оптимальний розмір замовлення сировини та матеріалів з урахуванням витрат на зберігання та оформлення замовлень. Розрахунок оптимального розміру замовлення для основних видів сировини дозволить знизити загальні витрати на управління запасами на 15-18% та підвищити коефіцієнт оборотності запасів до 7,0-7,5 [36].

Для підвищення ефективності використання необоротних активів пропонується впровадження системи TPM (Total Productive Maintenance), яка передбачає комплексний підхід до обслуговування обладнання та забезпечення його максимальної продуктивності. Впровадження цієї системи дозволить підвищити коефіцієнт використання виробничої потужності до 0,95-0,97 (порівняно з поточним 0,943) та збільшити фондівіддачу до 3,0-3,2 грн/грн (порівняно з поточним 2,85 грн/грн) [21].

Важливим напрямком покращення фінансово-економічних показників є оптимізація логістичних процесів та зниження логістичних витрат. Для реалізації цього напрямку пропонується впровадження інтегрованої логістичної інформаційної системи, яка забезпечить автоматизацію процесів планування, контролю та аналізу логістичних операцій. Ця система дозволить оптимізувати маршрути доставки, знизити транспортні витрати, підвищити ефективність

використання складських приміщень та забезпечити своєчасність поставок сировини та готової продукції [36]. Для оптимізації закупівельної логістики пропонується впровадження системи електронних закупівель, яка дозволить розширити коло постачальників, підвищити прозорість процесу закупівель та знизити закупівельні ціни на 5-7%. Також пропонується впровадження системи оцінки та рейтингування постачальників за критеріями якості, надійності, ціни та умов поставки, що дозволить формувати оптимальний портфель постачальників та знизити ризики порушення поставок [36]. Стратегічні напрямки покращення фінансово-економічних показників ПАТ "Фармак" та відповідні заходи представлені в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4

Стратегічні напрямки покращення фінансово-економічних показників
ПАТ "Фармак"

Стратегічний напрямок	Заходи	Очікуваний результат	Термін реалізації
Оптимізація структури активів та підвищення ефективності їх використання	1. Впровадження системи управління оборотними активами на основі моделі ЕОQ 2. Впровадження системи ТРМ 3. Оптимізація структури інвестиційного портфеля	1. Зниження запасів на 15-20% 2. Підвищення коефіцієнта використання виробничої потужності до 0,95-0,97 3. Підвищення фондовіддачі до 3,0-3,2 грн/грн	6-12 місяців
Оптимізація логістичних процесів та зниження логістичних витрат	1. Впровадження інтегрованої логістичної інформаційної системи 2. Оптимізація маршрутів доставки 3. Впровадження системи електронних закупівель 4. Оптимізація складських процесів	1. Зниження логістичних витрат на 12-15% 2. Зниження частки логістичних витрат у собівартості до 21,0-21,5% 3. Скорочення термінів поставки на 20-25%	12-18 місяців
Підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами	1. Впровадження системи щоденного моніторингу та прогнозування грошових потоків 2. Оптимізація структури капіталу 3. Впровадження системи бюджетування на основі KPI	1. Підвищення коефіцієнта абсолютної ліквідності до 0,65-0,70 2. Підвищення коефіцієнта автономії до 0,67-0,70 3. Зниження коефіцієнта фінансового ризику до 0,45-0,50	3-6 місяців

Продовження табл. 3.4

Удосконалення системи управління якістю	1. Впровадження комплексної системи управління якістю на основі міжнародних стандартів ISO 9001:2015 та GMP 2. Автоматизація процесів контролю якості 3. Впровадження системи статистичного контролю процесів	1. Зниження кількості рекламаций на 25-30% 2. Зменшення частки продукції, що не відповідає стандартам якості, до 0,15% 3. Підвищення індексу задоволеності споживачів до 4,90-4,95 балів	12-24 місяці
Активізація інноваційної діяльності	1. Збільшення інвестицій у дослідження та розробки до 7-8% від обсягу продажів 2. Створення спільних дослідницьких проектів з науковими установами 3. Впровадження системи управління інноваційними проектами	1. Розширення портфеля інноваційних препаратів 2. Підвищення частки доходу від реалізації нових продуктів до 20-25% 3. Збільшення чистого доходу на 15-20%	24-36 місяців
Диверсифікація експортних поставок	1. Вихід на нові ринки (ЄС, Південно-Східна Азія, Латинська Америка) 2. Адаптація продукції до вимог міжнародних ринків 3. Розвиток міжнародних партнерських відносин	1. Збільшення частки експорту в загальному обсязі продажів до 40-45% 2. Зростання експортної виручки на 20-25% щорічно 3. Зниження залежності від окремих регіональних ринків	18-36 місяців

Для підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами пропонується впровадження системи щоденного моніторингу та прогнозування грошових потоків, яка дозволить оптимізувати обсяг грошових коштів та їх еквівалентів, забезпечити своєчасність розрахунків з контрагентами та ефективне використання тимчасово вільних коштів. Також пропонується оптимізація структури капіталу шляхом збільшення частки власного капіталу за рахунок реінвестування прибутку та зменшення частки короткострокових зобов'язань, що сприятиме зміцненню фінансової стійкості підприємства та зниженню вартості залучення капіталу [7].

Важливим напрямком покращення фінансово-економічних показників є удосконалення системи управління якістю. Для реалізації цього напрямку

пропонується впровадження комплексної системи управління якістю на основі міжнародних стандартів ISO 9001:2015 та GMP, яка забезпечить системний підхід до управління якістю на всіх етапах виробничого процесу – від розробки препарату до його реалізації кінцевому споживачу. Ця система передбачає впровадження процесного підходу до управління якістю, встановлення чітких критеріїв якості для кожного етапу виробництва, регулярний моніторинг та аналіз показників якості, а також постійне вдосконалення процесів на основі циклу PDCA (Plan-Do-Check-Act) [40].

Для підвищення ефективності контролю якості пропонується автоматизація процесів контролю якості шляхом впровадження сучасних аналітичних систем та обладнання, які забезпечать високу точність та надійність результатів контролю. Також пропонується впровадження системи статистичного контролю процесів (SPC), яка дозволить виявляти відхилення параметрів процесів від заданих значень на ранніх стадіях та запобігати виникненню дефектів продукції [40].

Активізація інноваційної діяльності є стратегічним напрямком покращення фінансово-економічних показників ПАТ "Фармак" у довгостроковій перспективі. Для реалізації цього напрямку пропонується збільшення інвестицій у дослідження та розробки до 7-8% від обсягу продажів, що відповідає рівню провідних світових фармацевтичних компаній. Також пропонується створення спільних дослідницьких проектів з провідними науковими установами України та зарубіжжя, що дозволить об'єднати науковий потенціал та прискорити розробку інноваційних препаратів [37].

Для підвищення ефективності управління інноваційними проектами пропонується впровадження системи управління інноваційними проектами на основі методології Stage-Gate, яка передбачає поетапну реалізацію інноваційних проектів з чіткими критеріями переходу від одного етапу до іншого. Ця система дозволить оптимізувати портфель інноваційних проектів, зосередити ресурси на найбільш перспективних проектах та знизити ризики інноваційної діяльності [37].

Диверсифікація експортних поставок є важливим напрямком покращення фінансово-економічних показників ПАТ "Фармак" в умовах глобалізації фармацевтичного ринку. Для реалізації цього напрямку пропонується вихід на нові ринки, зокрема країн ЄС, Південно-Східної Азії та Латинської Америки. Це потребує адаптації продукції до вимог міжнародних ринків, отримання відповідних сертифікатів якості та реєстраційних посвідчень, а також розвитку міжнародних партнерських відносин [26].

Прогнозовані зміни основних фінансово-економічних показників ПАТ "Фармак" внаслідок впровадження запропонованих заходів представлені в таблиці 3.5.

Таблиця 3.5

Прогнозовані зміни основних фінансово-економічних показників ПАТ
"Фармак"

Показник	2024 р. (факт)	2025 р. (прогноз)	2026 р. (прогноз)	2027 р. (прогноз)	Відхилення 2027/2024, %
Чистий дохід від реалізації продукції, млн грн	10 876	12 072	13 521	15 414	+41,7
Валовий прибуток, млн грн	5 643	6 398	7 301	8 477	+50,2
Рентабельність продажів, %	29,8	31,5	33,2	35,0	+5,2 п.п.
Коефіцієнт оборотності запасів	5,87	6,50	7,00	7,20	+22,7
Період оборотності запасів, днів	61	55	51	50	-18,0
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	2,24	2,45	2,65	2,80	+25,0
Операційний цикл, днів	115	108	102	98	-14,8
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,45	0,55	0,65	0,70	+55,6
Коефіцієнт автономії	0,61	0,64	0,67	0,70	+14,8
Коефіцієнт фінансового ризику	0,63	0,56	0,50	0,45	-28,6
Рентабельність активів (ROA), %	31,2	32,5	34,0	36,0	+4,8 п.п.
Рентабельність власного капіталу (ROE), %	49,8	51,5	53,0	55,0	+5,2 п.п.

Продовження табл 3.5

Частка експорту в загальному обсязі продажів, %	30,0	34,0	38,0	42,0	+12,0 п.п.
Частка доходу від реалізації нових продуктів, %	15,2	17,5	20,0	23,0	+7,8 п.п.
Частка логістичних витрат у собівартості, %	24,25	22,80	21,50	21,00	-3,25 п.п.

Аналіз прогнозованих змін основних фінансово-економічних показників свідчить про високу ефективність запропонованих заходів. Очікується зростання чистого доходу від реалізації продукції на 41,7% протягом трьох років, що значно перевищує прогнозовані темпи зростання фармацевтичного ринку України (8-10% на рік). Валовий прибуток зросте на 50,2%, що свідчить про підвищення ефективності операційної діяльності підприємства [31].

Суттєве покращення очікується за показниками ділової активності. Коефіцієнт оборотності запасів зросте на 22,7%, що дозволить скоротити період оборотності запасів на 11 днів. Коефіцієнт оборотності оборотних активів зросте на 25,0%, що свідчить про підвищення ефективності використання оборотних активів. Операційний цикл скоротиться на 17 днів, що дозволить прискорити оборотність капіталу та підвищити ефективність його використання [30].

Показники фінансової стійкості та ліквідності також демонструватимуть позитивну динаміку. Коефіцієнт абсолютної ліквідності зросте на 55,6%, що свідчить про підвищення здатності підприємства негайно погашати поточні зобов'язання. Коефіцієнт автономії зросте на 14,8%, а коефіцієнт фінансового ризику знизиться на 28,6%, що свідчить про зміцнення фінансової стійкості підприємства та зниження фінансового ризику [4].

Показники рентабельності демонструватимуть стабільне зростання. Рентабельність продажів зросте на 5,2 відсоткових пункти, рентабельність активів – на 4,8 відсоткових пункти, а рентабельність власного капіталу – на 5,2 відсоткових пункти. Це свідчить про підвищення ефективності діяльності підприємства та зростання його інвестиційної привабливості [9].

Важливим результатом впровадження запропонованих заходів буде диверсифікація діяльності підприємства. Частка експорту в загальному обсязі

продажів зросте на 12,0 відсоткових пунктів, що дозволить знизити залежність від внутрішнього ринку та забезпечити стабільне зростання доходів. Частка доходу від реалізації нових продуктів зросте на 7,8 відсоткових пунктів, що свідчить про активізацію інноваційної діяльності та розширення продуктового портфеля [37].

Для забезпечення успішної реалізації запропонованих заходів необхідно розробити детальний план їх впровадження з визначенням відповідальних осіб, термінів виконання, необхідних ресурсів та ключових показників ефективності. Також необхідно забезпечити регулярний моніторинг процесу впровадження заходів та аналіз їх ефективності з метою своєчасного коригування планів у разі необхідності [31].

Важливим аспектом успішної реалізації запропонованих заходів є залучення та мотивація персоналу. Для цього пропонується розробити систему матеріального та нематеріального стимулювання працівників, яка передбачатиме винагороду за досягнення ключових показників ефективності, участь у прибутку підприємства, а також можливості для професійного розвитку та кар'єрного зростання [33].

Таким чином, запропоновані стратегічні напрямки покращення фінансово-економічних показників ПАТ "Фармак" дозволять забезпечити сталий розвиток підприємства в умовах динамічного зовнішнього середовища, зміцнити його конкурентні позиції на внутрішньому та зовнішньому ринках, підвищити ефективність діяльності та інвестиційну привабливість. Реалізація цих напрямків потребує системного підходу, залучення всіх структурних підрозділів підприємства, а також значних фінансових, матеріальних та інтелектуальних ресурсів. Однак очікуваний економічний ефект від впровадження запропонованих заходів значно перевищує необхідні інвестиції, що свідчить про їх високу економічну ефективність та доцільність реалізації [31].

ВИСНОВКИ

Дослідження фінансово-економічних показників діяльності ПАТ "Фармак" дозволило сформуванати комплексне уявлення про фінансовий стан підприємства, виявити проблемні аспекти його функціонування та розробити науково обґрунтовані рекомендації щодо покращення фінансово-економічних показників.

У процесі дослідження теоретичних основ аналізу фінансово-економічних показників систематизовано підходи до визначення сутності фінансово-економічних показників як системи кількісних вимірників, що характеризують різні аспекти фінансово-господарської діяльності підприємства. Розроблено класифікацію фінансово-економічних показників за змістом, джерелами формування, характером відображення процесів, способом розрахунку, часовою ознакою, напрямом дослідження, рівнем узагальнення та можливістю прогнозування, що забезпечує комплексність оцінки фінансово-економічного стану підприємства.

Досліджено методичні підходи до оцінки фінансово-економічного стану підприємства та систематизовано їх за способом формалізації, напрямом дослідження, методикою дослідження, часовим аспектом та рівнем охоплення. Обґрунтовано доцільність застосування комплексного підходу до оцінки фінансово-економічного стану фармацевтичного підприємства, який передбачає поєднання горизонтального та вертикального аналізу, коефіцієнтного, факторного, порівняльного та інтегрального аналізу.

Проаналізовано джерела інформації для аналізу фінансово-економічних показників та класифіковано їх за видами та доступністю. Визначено, що основним джерелом інформації є фінансова звітність, яка включає Баланс, Звіт про фінансові результати, Звіт про рух грошових коштів, Звіт про власний капітал та Примітки до річної фінансової звітності. Обґрунтовано важливість забезпечення якості інформації для аналізу фінансово-економічних показників та запропоновано систему управління якістю інформації.

На основі проведеного аналізу фінансових показників ПАТ "Фармак" виявлено, що підприємство характеризується високим рівнем фінансової стійкості, ліквідності та ефективності діяльності. Розраховано, що частка власного капіталу в структурі пасивів становить 61-65%, коефіцієнт загальної ліквідності перевищує 2,0, а рентабельність власного капіталу досягає 49,8%. Водночас виявлено тенденцію до зниження коефіцієнта абсолютної ліквідності з 0,50 до 0,45, зростання коефіцієнта фінансового ризику з 0,54 до 0,63 та збільшення періоду оборотності запасів з 60 до 61 дня.

Здійснено аналіз економічних показників діяльності ПАТ "Фармак", який засвідчив високу адаптивність підприємства до роботи в складних умовах. Встановлено, що обсяг виробництва продукції зріс з 137,8 млн упаковок у 2022 році до 179,2 млн упаковок у 2024 році (на 30,0%), коефіцієнт використання виробничої потужності підвищився з 0,820 до 0,943, а продуктивність праці зросла з 4 082,3 до 5 571,6 тис. грн/особу (на 36,5%). Виявлено суттєве зростання логістичних витрат, частка яких у собівартості продукції збільшилася з 21,32% до 24,25%.

На основі комплексної діагностики фінансово-економічного стану ПАТ "Фармак" ідентифіковано ключові проблеми: надмірне накопичення запасів, зростання логістичних витрат, зниження показників ліквідності та фінансової стійкості, погіршення показників якості продукції, недостатня диверсифікація інвестицій у дослідження та розробки, обмежена географічна диверсифікація експорту.

Розроблено стратегічні напрямки покращення фінансово-економічних показників ПАТ "Фармак", які включають оптимізацію структури активів та підвищення ефективності їх використання, оптимізацію логістичних процесів та зниження логістичних витрат, підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами, удосконалення системи управління якістю, активізацію інноваційної діяльності та диверсифікацію експортних поставок.

Обґрунтовано економічну ефективність запропонованих заходів та розраховано прогнозні значення основних фінансово-економічних показників

на період 2025-2027 рр. Визначено, що впровадження запропонованих заходів дозволить збільшити чистий дохід від реалізації продукції на 41,7%, підвищити рентабельність продажів на 5,2 відсоткових пункти, скоротити період оборотності запасів на 11 днів, підвищити коефіцієнт абсолютної ліквідності до 0,70 та коефіцієнт автономії до 0,70, збільшити частку експорту в загальному обсязі продажів до 42,0%.

В результаті, проведене дослідження дозволило комплексно оцінити фінансово-економічний стан ПАТ "Фармак", виявити проблемні аспекти його діяльності та розробити науково обґрунтовані рекомендації щодо покращення фінансово-економічних показників, що сприятиме забезпеченню сталого розвитку підприємства в умовах динамічного зовнішнього середовища, зміцненню його конкурентних позицій на внутрішньому та зовнішньому ринках, підвищенню ефективності діяльності та інвестиційної привабливості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бланк І. О. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. Київ : Ельга, 2018. 724 с.
2. Мних Є. В. Економічний аналіз діяльності підприємства : підручник. Київ : КНТЕУ, 2019. 514 с.
3. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства : навч. посіб. Київ : Знання, 2017. 662 с.
4. Базилінська О. Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2020. 328 с.
5. Терещенко О. О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2018. 554 с.
6. Крамаренко Г. О., Чорна О. Є. Фінансовий менеджмент : підручник. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 520 с.
7. Поддєрьогін А. М. Фінанси підприємств : підручник. Київ : КНЕУ, 2018. 460 с.
8. Цал-Цалко Ю. С. Фінансовий аналіз : підручник. Київ : Центр навчальної літератури, 2018. 566 с.
9. Павловська О. В. Фінансовий аналіз : навч.-метод. посіб. Київ : КНЕУ, 2017. 388 с.
10. Фаріон І. Д. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Тернопіль : ТНЕУ, 2019. 456 с.
11. Бобиль В. В. Фінансовий менеджмент у банку : навч. посіб. Дніпро : ДНУЗТ, 2019. 236 с.
12. Тридід О. М. Економіко-математичні моделі оцінки фінансового стану суб'єктів господарювання : монографія. Київ : УБС НБУ, 2019. 213 с.
13. Фармацевтична галузь України: сучасний стан та перспективи розвитку / за ред. І. В. Клименка. Київ : НІСД, 2021. 532 с.
14. Фінансовий менеджмент фармацевтичних підприємств : монографія / О. В. Посилкіна та ін. Харків : НФаУ, 2022. 248 с.

15. Міжнародні стандарти фінансової звітності / за ред. С. Ф. Голова. Київ : Федерація професійних бухгалтерів і аудиторів України, 2020. 1272 с.
16. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : затв. наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. Дата оновлення: 23.07.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення: 15.05.2025).
17. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. Дата оновлення: 01.01.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення: 15.05.2025).
18. Ковальчук Т. М., Вергун А. І. Діагностика фінансового стану підприємства: сутність та концептуальні основи. Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. 2020. Вип. 4. С. 93-102.
19. Гудзь О. Є. Діагностика та управління фінансовим потенціалом підприємства. Облік і фінанси. 2018. № 1. С. 71-76.
20. Посилкіна О. В., Деренська Я. М. Особливості оцінки економічної ефективності інноваційних проектів фармацевтичних підприємств. Управління, економіка та забезпечення якості в фармації. 2021. № 1. С. 50-57.
21. Костюк В. О. Техніко-економічний аналіз діяльності підприємств міського господарства : підручник. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2018. 233 с.
22. Ковальов А. І. Аналіз фінансового стану підприємства : монографія. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 208 с.
23. Фінансова звітність ПАТ "Фармак" за 2021-2024 роки. URL: <https://farmak.ua/financial-statements/> (дата звернення: 15.05.2025).
24. Річний звіт ПАТ "Фармак" за 2024 рік. URL: <https://farmak.ua/annual-report-2024/> (дата звернення: 15.05.2025).
25. Аналітичний огляд фармацевтичного ринку України за 2024 рік / Аналітична компанія "Фармстандарт". Київ, 2025. 120 с.

26. Мозгова Г. В., Морозов А. О. Регуляторна політика держави у фармацевтичній галузі: європейський досвід для України. Проблеми економіки. 2022. № 2. С. 30-35.
27. Немченко А. С., Назаркіна В. М. Системний аналіз в управлінні фармацевтичними організаціями. Фармацевтичний журнал. 2020. № 3. С. 3-11.
28. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г. Економічна діагностика : навч. посіб. Київ : Знання, 2019. 298 с.
29. Фінансовий аналіз : навч. посіб. / за заг. ред. І. О. Школьник. Київ : Центр навчальної літератури, 2020. 368 с.
30. Економічний аналіз і діагностика стану сучасного підприємства : навч. посіб. / за ред. Т. Д. Костенко. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 400 с.
31. Фінансовий менеджмент : підручник / за заг. ред. А. М. Поддєрьогіна. Київ : КНЕУ, 2021. 534 с.
32. Лахтіонова Л. А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання : монографія. Київ : КНЕУ, 2018. 387 с.
33. Економіка підприємства : підручник / за заг. ред. Л. Г. Мельника. Суми : Університетська книга, 2019. 864 с.
34. Фінансовий аналіз : навч. посіб. / за заг. ред. Т. Д. Косової. Київ : Центр навчальної літератури, 2018. 440 с.
35. Хома І. Б., Андрушко Н. І. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2019. 344 с.
36. Фармацевтична логістика : монографія / О. В. Посилкіна та ін. Харків : НФаУ, 2021. 264 с.
37. Інноваційний розвиток фармацевтичної галузі України: проблеми та перспективи : монографія / за ред. О. П. Петкової. Київ : КНЕУ, 2022. 312 с.
38. Фінансова стратегія в управлінні підприємствами : монографія / за ред. А. Г. Семенова. Запоріжжя : КПУ, 2018. 188 с.
39. Ковтун Н. В. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Київ : ВПЦ "Київський університет", 2019. 527 с.

40. Управління якістю в фармації : навч. посіб. / за ред. І. М. Перцева. Харків : НФаУ, 2020. 372 с.
41. Фінансовий аналіз : навч. посіб. / за заг. ред. М. Д. Білик. Київ : КНЕУ, 2019. 592 с.
42. Управління фінансовою санацією підприємства : навч. посіб. / за заг. ред. Т. А. Говорушко. Київ : Центр навчальної літератури, 2018. 400 с.
43. Фармацевтична енциклопедія / за ред. В. П. Черних. 3-тє вид., перероб. і доп. Київ : МОРІОН, 2022. 1952 с.
44. Brigham E. F., Ehrhardt M. C. Financial Management: Theory and Practice. 16th ed. Boston : Cengage Learning, 2020. 1180 p.
45. Van Horne J. C., Wachowicz J. M. Fundamentals of Financial Management. 15th ed. London : Pearson, 2019. 744 p.
46. Kaplan R. S., Norton D. P. The Balanced Scorecard: Translating Strategy into Action. Boston : Harvard Business Review Press, 2018. 336 p.
47. Altman E. I., Hotchkiss E. Corporate Financial Distress and Bankruptcy: Predict and Avoid Bankruptcy, Analyze and Invest in Distressed Debt. 4th ed. New York : Wiley, 2019. 368 p.
48. Brealey R. A., Myers S. C., Allen F. Principles of Corporate Finance. 13th ed. New York : McGraw-Hill Education, 2020. 896 p.
49. Damodaran A. Investment Valuation: Tools and Techniques for Determining the Value of Any Asset. 4th ed. New York : Wiley, 2021. 992 p.
50. Vernimmen P., Quiry P., Dallochio M. Corporate Finance: Theory and Practice. 5th ed. New York : Wiley, 2018. 1008 p.